

ANUL VII.

CLUJ,

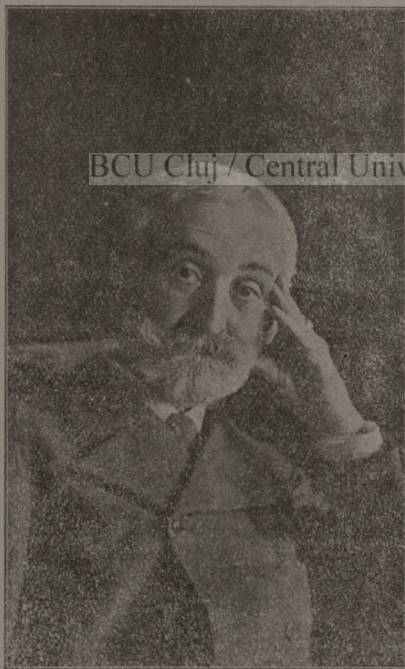
1909.

RĂVĂȘUL

REVISTĂ CULTURALĂ ILUSTRATĂ

Apare lunar sub direcțiunea unui Comitet.

Intemeietorul revistei: Dr. Elie Dăianu.

† Alexandru Mocsonyi.

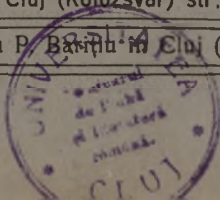
Cuprinsul Nr. 3.

D. Tomescu: Apus de Soare — de Delavrancea — Al. Ciura: Notițele unui dascăl. — Stefan Pop: Românii la conciliul din națională și ioea creștină în Rusia. — I. Agârbicean: Prăginel. — I. Roșioru: În Curtea Țoimilor. — Delaschit: Din »Campo Santo«. Vladimir I. Ghika: Cugetări. — Ion Câmpeanu: Îndrumătorii socializmului creștin. — Virgil Pop: Consummatum est. — Al. Russo: Cugetări scrise în închisoarea dela Cluj. — Dr. Iuliu Florian: Științele naturale și credința. — Scriitori și scrieri. F. X. Wetzel: »Vatra Familiară«, Roadele milei creștinești. — Alexandru Mocsonyi. — Crestături. — Revistă politică. Al. Voinea: Pe alte drumuri. — I. V.: Pseudoapostoli. — Cronică.

Prețul abonamentului: Pe an 10 cor.
In străinătate 12 cor.

Adresa: Cluj (Kolozvár) str. Jókai 6.

Tipografia »Carmen» Petru Poni în Cluj (Kolozvár). Telephon 756.

Cărți nouă.

În editura «*Minervei*» din București au apărut următoarele novități literare:

1. Mihail Eminescu. Poezii. Ediție îngrijită după manuscrise, de I. Scurtu, Prețul Lei 1'50.
2. Titu Maiorescu. Critice 1866—1907. Ediție completă. Volum. III. Prețul Lei 1'50.
3. Impresii literare, de Izabela Sadoveanu-Evan. Prețul Lei 1'50.
4. I. Slavici. Povești. Prețul Lei 1'50.
5. M. Sadoveanu. Oameni și Locuri. Seria întâia. Prețul 2 Lei.
6. C. Negruzzi. Opere complete, vol. II. Poezii. Prețul Lei 1'50.
7. Din satul nostru. Nuvele și schițe, de Ion Ionescu-Boteiu. Prețul Lei 1'50.
8. La Han, la 3 ulcele, de Ion Dragoslav. Prețul Lei 1'50.
9. În urma plugului. Nuvele și schițe. Ediția II-a ilustrată. Prețul Lei 1'50.

Din biblioteca *Minervei* au mai apărut.

- Nr. 8. Teodor Vărnăv. Istoria vieții mele. Prețul 30 bani.
- Nr. 10. I. Rosignou. În Livadă. Sfaturi pentru cultura pomilor. Prețul 30 bani.
- Nr. 11. I. N. Potapenko. În slujba adevărată. Traducere din rusește făcută de Dr. I. Dușcian. Vol. I. Prețul 30 bani.
- Nr. 12. I. N. Potapenko. În slujba adevărată. Trad. din rusește de Dr. I. Dușcian. Vol. II. Prețul 30 bani.
- Nr. 13. N. N. Beldiceanu. Cea dintâi iubire. Nuvele. Preț. 30 bani.
- Nr. 14. Karl Emil Franzos. Vrăjitoarea. Trad. de Vasile Savel. Prețul 30 bani.
- Nr. 15. C. Negruzzi. Traduceri în proză. Prețul 30 bani.
- Nr. 18. Al. Gh. Doinaru. Călugărul Gherasim. (O povestire foarte slabă!) Prețul 30 bani.

Din biblioteca românească: Socecu.

- Nr. 37. Kargavița. Dreptatea Mării. Nuvele. Trad. din grecește de V. Kostopol. Prețul 30 bani.
- Nr. 41. Ion Dragoslav. Povestea copilăriei. Amintiri. Prețul 30 b.
- Nr. 45—46. I. A. Basarabescu. Noi și vechi. Schițe și Nuvele. Prețul 55 bani.
- Nr. 51. A. Fogazzaro. Eden Anton. Povestiri. Trad. din Italienește de D. Tomescu. Prețul 30 b.
- Nr. 52. M. Kogălniceanu. Deschiderea cursului de istorie națională Cuvânt rostit în Academia Mihaileană, la 24 Noembrie 1843. Preț. 30 b.

Din Biblioteca pentru toți.

- Nr. 403. M. Kogălniceanu. Acte. Scrieri din tinereță, discursuri cu o notiță introductivă de Petre V. Haneș. Prețul 30 b.
- Nr. 414. Paul Bourget. Cuvântul dat și o spovedanie. Nuvele. Trad. de I. Gr. Periețeanu (Narcis). Prețul 30 b.
- Nr. 412. Svatopluk Cech. Cântecul Sclavului. Trad. de Petre. Lișteveanu. Prețul 30 b.

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.
Petru P. Barițiu

Adresa: Cluj, Jókai u. 6.
Abonamentul pe 1 an 10 cor.
» pe o jumătate de an 5 cor.

Intemeietorul revistei:
Dr. E. Dăianu.

„*Apus de Soare*“ de Delavrancea.

O plângere veche, cântată pe toate strunele: n'avem literatură dramatică. Câtă avem, cuprinde lucruri ușoare, lucruri învechite, lucruri cari s'au trecut și nu mai prind. Cu ce să ținem Teatrul, când n'avem cu ce? Publicul nostru s'a mai rafinat, are gusturi mai subțiri, a devenit mai pretentios și nu-l mai poți mulțumi așa ușor. El cere să-i dai piese nouă, piese moderne, piese vrednice de nervii lui. O! nervii publicului nostru... nervi istoviți! Noi zicem că sunt rafinați: numim rafinat ceea ce e putred, și ne facem o mândrie din putreziciunea noastră. Ne mândrim cu rafinarea noastră, și nu ne dăm seama, că pretinsul „rafinat“ e tot una cu pervertit, că în rafinarea noastră e ceva bolnav, ceva care s'a abătut dela ceea ce e firesc, normal, sănătos. Pentru acești nervi rafinați, prin urmare, noi n'avem literatură dramatică. Trebuie s'aducem, trebuie să împrumutăm de aiurea. Ce s'aducem și ce să împrumutăm? Pasiuni, pasiuni înfrigate, pasiuni desmățate, pasiuni de acelea care să scuture acești nervi rafinați, să-i gâdile și să le stoarcă cu de-a sâla cea din urmă rămășiță de emoție și de simțire, de care mai pot fi capabili. S'aducem artificii, s'aducem culori, culori aprinse și izbitoare, s'aducem elemente escitante, intrigi pasionate, abilități de tehnică, cuvinte cu două înțelesuri, iubirea soră cu desfrâul, s'a-

ducem indecența, s'aducem tot ce se poate aduce pentru niște nervi rafinați, cari cer, dar cari nu mai pot da nimic.

Și a fost un timp, când am adus de toate, când Teatrul nostru, supt pretext, că slujește „frumosul și arta pură“, a căutat să satisfacă toate aceste cerințe bolnave, ale unui public cu spiritul pervertit. A fost anume timpul, când Teatrul dezertase de la adevăratele lui îndatoriri, întronând pe scenă apoteozarea desfrâului, și dându-ne piese, care n'aveau nici o legătură cu viața și cu sufletul nostru, piese pline de tehnică, dar fără pic de suflet.

A suflat însă vânt nou, vântul de îndreptare, care suflă de câțeva vreme, și miazma de la Teatrul Național a fost spulberată. Printr'o lovitură energică, știți, interpelarea de la Cameră, vechea direcție a fost înlăturată și înlocuită prin alta, căreia opinia publică-i cerea, îi impunea, să refacă Teatrul nostru și să-l redea sufletului românesc. Și, vrând, nevrând, a trebuit să introducă un spirit nou, un spirit mai sănătos. Scriitorii noștri de seamă au fost atrași în cercul preocupărilor teatrale, dându-li-se însărcinarea să îmbogățească repertoriul cu traduceri alese din literaturile străine; piesele originale vechi au fost reluate și altele noue au fost reprezentate de câteva ori, dintre care una a făcut chiar serie. Însfârșit, avem de însemnat înjgheberea unui repertoriu, a cărui misiune e aceea de-a purifica și de-a edifica sufletele și de-a împământenii în inima fiecăruia adevăratul frumos și adevărata artă. Avem, prin urmare, începutul unui repertoriu de salvare, de scăpare și de mântuire a sufletului nostru, care amenința să se prăbușiască supt devastarea cumplită a vechei direcțiuni teatrale.

Adevăratul triumf însă, al noului curent de la Teatrul Național, îl datorim piesei d-lui Delavrancea: *Apus*

de Soare, care înfățișează triumful artei românești, în cea mai înaltă expresie a ei, și triumful inimilor sănătoase și nepervertite. Da, inimilor nepervertite, pentru că în această piesă e turnată frumsețea aceea fragedă și senină, frumsețea aceea sănătoasă, pe care n'o pot prinde și n'o pot înțelegi de cât inimile normale, inimile întregi, inimile cu simțire proaspătă, nevițiată și netocită. Piesa dlui Delavrancea e dintr'acele opere de artă, *care-ți arată numai frumosul, iar tu trebuie să-l culegi* și tocmai aici stă farmecul și valoarea piesei, în această muncă dulce, *în această osteneală mereu răsplătită*, de-a culege frumosul ascuns în fiecare cuvânt, în fiecare mișcare, în fiecare apariție, în fiecare scenă. Piesa dlui Delavrancea dă, cu singura condiție, să dai și tu. Așa se explică prin urmare, ciudata nepotrivire de păreri, în aprecierea acestei piese. Unii au redus-o la o simplă poveste, alții au pus-o alături de creațiunile lui Shakespeare, ceea ce înseamnă, că unii n'au putut să dea nimic din propria lor simțire, iar ceilalți au dat, dându-ne în acelaș timp și dovada unei fericite structuri sufletești. Ori ce s'a zis, și orice s'ar mai zice — încă n'avem cuvântul din urmă al criticei noastre — piesa dlui Delavrancea e o creațiune desăvârșită din toate punctele de vedere. Domnia sa a izbutit să clădească înaintea noastră figura lui Stefan cel Mare, în toată complexitatea ei, a izbutit să ne dea un caracter puternic, un caracter întreg, un caracter bine conturat și bine definit, care trăește și stăpânește în sufletul nostru, în sufletul fiecăruia. Lipsă de acțiune, lipsă de intrigă, lipsă de ciocnire între caractere? Da, acesta-i defectul pe care-l găsim spiritele rafinate, deprinse atâta vreme cu acțiunea vertiginoasă și cu tehnica abilă din piesele lui Bernstein.

D-l Delavrancea însă a desfășurat o artă nouă, o artă proprie, o artă specifică simțirii noastre și ale cărei

taine trebuiesc studiate, trebuiesc înţălese, căci dacă piesa dlui Delavrancea n'a putut să placă unora, e tocmai pentrucă domnia sa s'a ridicat prea sus, cercând să ne înnalte şi pe noi pe aripile îndrăzneţe ale unei arte superioare. Fericiţi, cei cari se pot înnalta!

D. Tomescu.

NOTIŢELE UNUI DASCĂL

O privire.

Mă rentorceam azi-dimineaţa obosit dela şcoală, şi trecând pe lângă casa unui vecin, am rămas înmărmurit de privirea duşmănoasă, ce mi-a aruncat stăpâna căsii, o femeie săracă şi cuviincioasă, care mă saluta altădată întotdeauna cu mult respect.

Perplex, mi-am dus mâna la pălărie, am zis «bună-ziua», dar femeia nici nu mi-a răspuns măcar, ci mă săgeta cu privirea aspră a ochilor ei de un spălăcit albastru.

Era în privirea aceea atâta ură, atâta neînduplecată ură, încât receala ei mi-a pătruns până la inimă. Privirea aceea conţinea, de sigur, mai multă răceală decât dealurile înzăpezite, decât întreaga lume glacială a acestei neîndurate şi nesfârşite ierni.

Am luat masa, fără să-mi tignească bucatele, mi-am aprins tigara şi am resfoit gazetele, fără să înţeleg bine ce spuneau ele. Şirurile se încrucişau şi se întindeau în bătaie de joc; privirea aceea de ghiaţă mă turburase cu desăvârşire.

Am încercat să-mi dau seama, ce putea fi pricina acestei uri groaznice, cum nu mai întâmpinasem niciodată încă. Şi nu mă puteam lămuri, nu puteam înţălege cum ajunsese deodată un om așa de urgisit în ochii unei biete femei sărace.

În urma urmei nu sunt prietenul privirilor dulcele, nici al vorbelor dulci. Puţin mă impoartă dacă domnul Cutare mă «preţueşte», sau dacă alt domn Cutare mă disconzideră. Adese, prea adese, simpatiile sunt deadreptul chestii de capriţ; şi nu arare calităţile cele mai strălucite dau prilej de dujmănie, întocmai cum cele josnice dau prilej de nemeritate simpatii.

Dar dacă e chestie de ambiție să nu vânez simpatii ieftine — nu e tot așa de ușor a trece cu vederea ura puternică a unei slabe ființe; ura, cu atât mai puternică, cu cât slăbiciunea celui ce te urește e mai vădită.

Cel puternic îți pune mâna în piept și te strivește, dacă e mai tare; cel slab însă fierbe în sufletul lui năcăjit o ură de moarte, gata să-ți zimbească de câte ori are lipsă de tine, potențându-și prin aceste zimbete de milog oceanul lui de amărăciune . . .

Imi vinia să mă duc deadreptul la femeie și s'o întreb:

— Spune Dumneata, ce ai cu mine, de te-ai încruntat așa de urât?

Să știu cel puțin, căci atunci îmi pot da măcar seama.

Cum îl și chiamă numai pe vecinul meu?

Deodată privirea mi se însenină la amintirea numelui. Gândurile începură a-și câștiga calmul lor: *înțelegeam* acum de ce era vorba.

Băieții primiseră certificatele cu sfârșitul semestrului. Băiatul încruntatei mele vecine obținuse din latinește notă: *neîndestulitor*.

Hinc lacrimae — mi-am zis atunci cu poetul, apoi am scotoci prin registre, am cumpănit bine toate răspunsurile și compozițiile elevului meu, și am ajuns la concluzia, că nu puteam să-i dau decât nota aceea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eram acum pe deplin liniștit și-mi vinea să mă duc să spun părinților:

— Dragii mei, băietul D-voastră nu învață nimic; nu puteam să-i dau decât notă rea.

Ce mi-ar fi răspuns oare?

— Nu învață? D'apoi nu-l vedem noi, că toată ziua e la școală și seara stă cu cartea în mână până i-o smulgem noi?

Atunci așa fi zis:

— Cu atât mai rău pentru băiatul D-voastră. Dacă învață atâta și totuș nu știe nimic, atunci nu e de școală, căci n'are cap . . .

Probabil spuneam numai adevărul — și voiu lămuri cu alt prilej rostul acestui «probabil» — dar cine îndrăznește să spună părinților adevăruri atât de crude?

Copilul lor, odrasla lor scumpă, lumina ochilor, razemul bătrânețelor lor, nu e de școală? Nu are cap?

Ce furtună s'ar fi descărcat dintr'odată prin rostirea acestei constatări sacrilege!

Dar care mamă din lume va recunoaște că copilul ei nu e de școală? Și care părinte nu se va indigna de moarte, dacă ai cuteza să-i spui, că odrasla lui e cam slabă de minte?

Rămâne deci, să nu le zic nimic. Voi lua pe băiat mai cu binişorul, îl voi asculta mai adese şi dacă va reuşi . . .

Dacă va reuşi la sfârşitul anului, mamă-sa va spune cu multă satisfacţie:

— Nu v'am spus eu? Băiatul meu, săracu, învăţa până nu mai vedea bine. Şi totuşi i-a dat secundă la semestru. Bagseamă omul sărac tot de năcaz e ori unde.

Da' las' că s'o ridica odată şi ficioru meu domn, că acum n'o avut ce-i face dacă ştie, şi-'om mai vorbi noi!

Iar dacă nu va reuşi...

În cazul acesta nici eu nu ştiu anume ce am să mă fac de vară. Probabil voi umbla pe cealaltă parte a drumului, îmi voi schimba locuinţa, sau mă voi duce undeva departe, cât mai departe posibil..

Şi acolo în singurătatea colţului meu de pustnic, când va fi să mă închin şi eu sara ca toţi creştinii, cerând iertare lui Dumnezeu pentru tot ce am greşit peste zi şi odihnă peste noapte — mă voi cutrămura deodată de ascuţişul unei priviri, care mă va săgeta din depărtare, prin geamul întredeschis, prin părete chiar: privirea unei mame înfuriate.

Dar e târziu acum, prea târziu să-mi revin la altă cărare.

Iată, jumătate din viaţa mea s'a scurs — cea mai frumoasă — de aci încolo: spini şi polomidă.

Cu toate aceste, dacă ar fi s'o mai încep odată, nu cred că aş merge pe altă cărare.

Şi de-aş mai fi odată de douzeci şi unul de ani, tot nu m'aş lăsa înduplecat de graiul de miere alui tata moş, care îmi spunea atunci, să nu merg pe acea cărare urgisită, de-asupra căreia stă scris cu eterne slove de afurisenie:

„*Quem dii odere*“...

AL. CIURA.

Cântece populare din Bucovina

Culese de I. E. Oltean.

Frunză verde de-a lămâie
 Dragă mi-o tost lumea mie
 Nici amu nu mi-i urată
 Da-i cu multe 'nvăluită
 Cu valuri şi cu butuci
 Cu căpestre de cai murgi
 Cu pistoale ruginite

Şi curele ţinturite.
 Vai de voi
 Pistoale moi
 Că de când v'am cumpărat
 Nici un ban n'am câştigat
 Ce-am avut într'una-am dat
 Pân' m'am scos dela păcat.

Românii la conciliul din Florența.

IV. Reacțiune contra unirei.

Urmare.

15) *Despre Grigorie Țâmblac*¹⁾. La finea veacului al XIV-lea, biserica moldovenească stă în supunere ierarhică, cu nou înființată mitropolie de Halici. Din partea patriarhiei din Constantinopol canonicitatea iurisdicțiunii acesteia era aspru dificultată. Urcând tronul țării Alexandru-Cel-Bun, (Cel Bătrân) acest bărbat iubitor de organizări interne²⁾ pune capăt și conflictului ierarhic. În Iulie 1401, conciliul patriarhiei, pentru regularea afacerilor litigioase, esmîte pe diaconul Manuilă Arhontul și pe călugărul chiliei patriarhului, pe Grigorie Țâmblac³⁾. Cest din urmă rămâne în Moldova vreo 6 ani ca «conționator», presbiter și dascăl.

Din Suceava unde domicila, făcea adese călătorii oficiale, prin Rusia și Litvania. Pare că s'a oploșit prin Sârbia, la mănăstirea Detziani, până în 1414, când la cererea marelui episcop al Litvanei, Vitold, carele făcea aici pe regele episcopii Rusiei sudice îl aleseră de mitropolit al Kievului, în contra mitropolitului Moscovei al Rusiei de nord⁴⁾. Căzut în disgrația lui Vitold pe la 1418 renunță la demnitate și se refugiază la mănăstirea sa Detziani; apoi se trage earăși în Moldova, la mănăstirea Neamț. De aici „pentru rarul seu talent și pentru adâncile sale învățături, era lucru prea firesc, ca să fie adus încoace și așezat ca mitropolit în locul răpaușatului Macariu“ căci dânsul încă de mult era bine cunoscut și foarte respectat în Moldova⁵⁾.

¹⁾ Episcopul Melhisedec în revista pentru istorie, archeologie și filogie alui Gr. G. Tocilescu anul II. (1884) vol. II. 3. București, pg. 2—4, 10—18, 30—3, 36—40, 42—44, 56, 64, 163—174, apoi tot Melhisedec în «Cronica Romanului și a episcopiei de Roman» I. 7. 80, 84, 85, 92; diaconul Vasile Predeanu «existența și organizmul ierarhiei bisericești la români până la începutul secolului XII». București, 1896 pg. 105—107.

²⁾ Sbiera, 515—518.

³⁾ Dr. Dimitrie Onciul, teoria lui Rösler în «Convorbiri Literare» an XIX. pg. 338—341 și 344 Hurmuzaki, «Fragmente din istoria românilor, vol. I. p. 331—233, idem Fragmente zur gesch. de Romänen Bd. I. pg. 270—272, Miklosich Müller «acta patriarchatus» tom. II. pg. 170, 241—244 (nr.ii 488, 495—499, 514, 528, 667 și I. 667) apud Sbiera. 654—657, 663, 704, 223, 256—257; 278—281, 283, 359—361, 494, 519; 528—533. Iorga, lit. relig. pg. 13.

⁴⁾ Harta întră mitropoliatele Moscovei și Kiev, Popoviciu, 26, 40—42, 143, 419, 420. Sbiera, 651, 652, 653.

⁵⁾ Sbiera, 664, 673, 676, 677.

După unii Țâmblac ar fi Sârb de origină,⁶⁾ pentru că era înrudit cu sârbul Ciprian, mitropolitul învățat al Kievului și Moscovei, alții îl cred de român din Târnova Bulgariei și că a fost ucenicul renumitului literat Eutimie, ultimul patriarh al Târnovei, pe care Turcii l'au exilat la 1394⁷⁾.

„Sâmblac“ e pe sârbie, eară Țâmblac, s'ar deriva dela „Sâm-Valoch“ (Blach) adecă sum român neaoș-verde⁸⁾. — Melchisedec neagă, că Țâmblac ar fi fost cândva unit. La Constanța s'a întreținut confidențial cu Eugeniu despre articoliile unirii și că despre ea s'ar fi declărat cam în doi peri. Țâmblac în ochii lui Melchisedec a fost un ortodox foarte devot, a blamat chiar pe apuseni, pentru azimă, asemănându-i jidovilor. Cu toate acestea nu se îndoește despre autenția scrisorii papale din 1435; ar voi însă să fie adresată altui Grigorie; autorii latini l'ar confunda numai cu Țâmblac-ul nostru. Grigorie din vorbă, încă ar fi fost un bulgar și persoană foarte agreată mitropolitului din Moscova-Kiev, Izidor. Acest Grigorie a concomitat pe stăpânul său Izidor și la conciliul florentin, apoi ar fi ajuns mitropolit al Rusiei apusene prin 1450⁹⁾.

Combinările regretatului academician, nu susțin critica istorică. În epistola papei Eugeniu apriat se spune, că Grigorie e arhiepiscop al Moldovlahiei, deja la 1436 și că de curând numai s'a făcut ortodox adecă unit. Apoi însuși Melchisedec zice, cumcă, bulgarul Grigorie a dat față cu Eugeniu, numai la 1438, la Ferrara-Florența; Grigorie nu era pe acea vreme nici arhiepiscop nici unit, nici cunoscut papei. Abia peste doi ani e unit și face cunoștință cu papa și după 12 ani numai ajunge arhieru, decumva ajunge, și și atunci al Rusiei și nu al Moldovei¹⁰⁾.

Grigorie Țâmblac a administrat mitropolia Moldovei până la moartea sa în 1450, când era peste 80 de ani. Tot în anul 1450, a repausat și Dămian, dar acesta pare că dela sinodul florentin incoace nu s'a mai reintors în Moldova, ci a petrecut retras în vre-o mănăstire

⁶⁾ Sbiera îl ține de român, avea un frate Ciprian. Tatăl lor era la curtea bulgară mare primicer. Hurmuzaki doc. I. 2. nr. 645, pg. 806, 809, la Sbiera, 752. Unchiul lui Stefan cel Mare Ioan Zamblacho, nu e neam cu Țâmblac. Iorga, lit. relig. 14. Stefan cel Mare în 1478, trimite în afaceri diplomatice la Veneția pe un încrezut al său, pe Ioan Țâmblac. Hurmuzaki, doc. VIII. 27. Sbiera, 530.

⁷⁾ Popovici, 37, 40, 41, 142, 143.

⁸⁾ Melchisedec la Tocilescu, l. c. pg. 2. Sunt cari cred, că Țâmblac ar fi grec.

⁹⁾ Melchisedec la Tocilescu, 2—4, 10—18, 30—34, 36, 59, 40, 42—44, 56. Cronica Românilor I. 75, 80, 84, 85.

¹⁰⁾ Dr. A. Pichler, «Geschichte der kirchlichen Trennung zwischen dem Orient und Occident» München 1865. I. Bd. pg. 383, 385.

din Constantinopol ¹¹). Altcum nu e chiar posibil, ca să fie fungat ambii deodată și paralel, căci am văzut, că în Moldova au fost și mai înainte doi mitropoliți, ba pe timpul lui Alexandru Cel-Bun, sau mai creat 2 episcopii noi: la Roman și la Rădăuț ¹²).

Privitor la persoana lui Țâmblac, între scriitorii noștri e mare divergență de păreri. Toți cei mai mărunți urmează lui: Melhisedec, Sbiera și Xenopol ¹³), călcând în numele vechilor noștri cronicari ¹⁴), cari identifică pe Grigorie Țâmblac, cu Grigorie arhiepiscopul misionar, agreatul papei Eugeniu IV. Eu încă mă țin de ei. Alții în frunte cu celebrul nostru elenist ¹⁵) Constantin Erbiceanu ¹⁶) prof. la facultatea teologică din București cum sunt Iorga ¹⁷), Popovici prof. de ist. bis. la universitatea din Cernăuț ¹⁸) și George Aramă ¹⁹) prof. la Seminarul Veniamin din Iași, îi cugetă de persoane diverse.

Țâmblac s'a dovedit nu numai ca apostol al unirii cu Roma, ci s'a afirmat și ca bun retor și și-a eluptat loc de frunte și în istoria culturii și literaturii noastre. „A fost de o inteligență rară și de o activitate spornică“ ²⁰). „El se făcu renumit în literatură prin viețile sfinților, precum și prin istoria sfântului Ioan Cel-Nou, ale cărui reliqui încă dela 1401, au fost aduse la Suceava, pe când Țâmblac se află în Moldova, de asemeni și prin predice, epistole și scrieri polemice în contra latinilor“ ²¹).

Alexandru Cel-Bun a înființat prima școală de rang mai superior, în Moldova, pentru disciplina teologică și iuridică ²²). Cererea și func-

^{11—12}) Sbiera 705, 678, 677; 683—687. Popovici, 44. Melhisedec la Tocilescu 42, idem «Cronica Romanului» 80—92. Aici are altă opiniune față de timpul morții lui Țâmblac.

¹³) «Istoria românilor» edit. II. tom. III. pg. 183.

¹⁴) Popovici. I. c. 144.

¹⁵) V. Mangra «Ierarchia și Mitropolia bisericeii române» Sibiu 1908. pg. 57 și «Revista Teologică» Sibiu 1908 pg. 266.

¹⁶) «Istoria mitropoliei Moldovei». București, 1888.

¹⁷) Istor. literat. relig. pg. 13—14, zice, că Țâmblac a fost un ortodox prea tare la cerbice, ca să fi putut fi apostol al papei. La mitropoliatul Moldovei, nu a mers deadreptul din Moldova, ci după ce va mai fi stat prin Constantinopol.

¹⁸) L. c. 26, 40, 41, 117, 118, 143, 144, zice că Țâmblac a murit în 1418. Celealalte ar fi numai confuzii și combinații posteroare.

¹⁹) «Dămian Mitropolitul Moldovei». Arad, 1904. neagă categoric. că Țâmblac a fost cândva mitropolit în Moldova.

²⁰) Sbiera, 793, 781.

²¹) Popovici, 144, 44.

²²) Ar. Densușan, istoria limbii și literaturii române. Iași 1894. pg. 133.

ționarea acestui așezământ nu poate fi despărțit de numele și activitatea celebrului nostru Grigorie Țâmblac²³⁾.

Pahomie episcop de Roman, († 1730) mare cărturar al veacului său, carele înainte de a fi arhieru a fost călugăr ecleziarh, apoi egumen la Neamț, scrie despre antecesorul său Țâmblac, că „a fost dascăl întâi din început în Moldova și egumen în Neamț“²⁴⁾.

Profesorul, conționatorul și literatul Țâmblac, crede Melhisedec, cumcă adeseori a vorbit și scris românește, căci obștea din Suceava nu înțelegea sârbește; eară, că predicătorul a fost înțeles de ascultătorii săi, probează însuși cuvintele predicătorului Țâmblac: „decâteori am sămănat în auzul vostru ceva din dumnezeasca scriptură, voi, ca un pământ bun și gras, în puțin timp ați arătat răsărirea acelor sămânțe“. „Din nenorocire, limba noastră pe atunci neavând carte, nici scrisoare, ele s'au pierdut afară numai de un mic număr, pe care Țâmblac le-a tradus în limba sârbească spre a le transmite posterității, fiindcă aceasta limbă avea literatură, și era comună și cărturarilor români, atât bisericești, cât și civili“²⁵⁾.

Dela Țâmblac au rămas mai multe scrieri²⁶⁾. Toate sunt compuse în limba bisericească, dialectul slavo-bulgar, medio-bulgar și sunt scrise cu mâna proprie a autorului Grigorie Țâmblac²⁷⁾. Mai de preț sunt 24 de predici, altele paneghricile, ce le au ținut în Moscova la mormântul unchiului său mitropolitul Ciprian, la mitropolitul Eutimie fostul său dascăl în Târnova,²⁸⁾ la Sfântul Romil și ca egumen în Detziani, a scris viața ctitorului mănăstirei, alui Ștefan Uros († 1331) regele²⁹⁾.

Criticul istoriei, dl Iorga, reduce amestecul lui Țâmblac în afacerile bisericeii moldovenești «la mult mai puțin»; în consecvență, nu îi recunoaște rolă însemnată în dezvoltarea culturii noastre, după cum susține tradiția și argumentează istoriograful de până aici. Privitor la întrebuițarea limbei românești, la predicarea lui Țâmblac, ține a constata o «pioasă iluzie», și că în jurul persoanei lui Țâmblac, posteri-

²³⁾ Sbiera, 252—755 idem «mișcări culturale și literare». Cernăuț, 1897. pg. 258—259.

²⁴⁾ Cine e în literatura noastră Pahomie, vezi Iorga l. c. 208, 209, și 13.

²⁵⁾ Sbiera, 795.

²⁶⁾ Sbiera, 781.

²⁷⁾ Sbiera, 754.

²⁸⁾ Jirecek-Mayer Rezső «a bolgárok története» Nagybecskerek 1889, pg. 423. Țâmblac însuși spune; că în 1379, când mitropolitul Moscovei—Kiev, Ciprian, a mers la Constantinopol pentru hirotonire și a cercetat în calea sa și pe Eutimie patriarhul Târnovei, el Țâmblac a fost încă copil. Sbiera, 794.

²⁹⁾ Sbiera, 781. Jirecek, 423.

tatea a «ţesut legende»³⁰). Filologia bulgară zice despre limbajul lui Tâmblac, cumcă «tiradele şi bombasticismul lui stau neîntrecute în literatura bulgară».³¹)

Înşirăm aici titlul operelor, cu cari a îmbogăţit Tâmblac omiletica sacră. Pe timpul când petrecea în Rusia: (1407, respective 1414—1419) a scris:

1) amintitul paneghirc din Moscva, la mormântul unchiului seu mitropolitul Ciprian; 2) predica la înălţarea Domnului nostru Isus Christos; 3) predica la duminica stâlparilor; 4) predica la schimbarea la faţă alui Isus Christos; 5) predica la adormirea maicii Domnului; 6) predica la tăerea capului sfântului Ioan Botezătorul; 7) predica la înălţarea sfintei cruci; 8) predica în lauda sfântului marelui mucenic şi izvoritorul de mir Dumitru; 9) predica de laudă în onoarea sfântului marelui mucenic şi purtător de biruinţă Gheorghe; 10) Un vers la adormirea maicii Domnului.

Când locuia în mănăstirile Sucevei şi a Neamţului a scris: 1) despre fericitul Filogoniu, arhiepiscopul Antiohii, cuvânt declamat în Suceava la 20 Decembrie 1401, în numele solilor patriarhali trimişi să pună capăt conflictului ierarhic. Eată rupem ceva din aceea cuvântare :

«Fiindcă văd dragostea voastră, că primeşte cu dulceaţă cuvântul învăţătorei, precum un pământ bun şi gras sămânţile... Mai întâi laud osârdia voastră cea caldă, atâta sârguinţă cătră biserică, pe câtă o au copii cătră mama sa, pe câtă bolnavul cătră doctor, pe cât cel însetat cătră izvor, pe câtă corabia cătră liman, pe atâta şi pe noi ne veseleşte sporirea voastră, încât noi vom fi vestitori de bucurie despre fapta bună a voastră, cătră patriarhul, care ne-a trimis».

2) Cuvântare despre aceea, cum trebuie să se ispitească pe sine cel ce voeşte a se împărtăşi; 3) Despre neţinerea aminte a răului; 4) Despre Dumnezeştile taine; 5) Datorinţa ce o are omul a se curăţi cu pocăinţă, în cele cinci zile înainte de crăciun; 6) Despre jidanii, cari întreabă: să fi luat oare Dumnezeu femei şi să fi născut fii?; 7) Despre repausaţi şi despre traiul lor pe pământ, ca nişte călători; 8) Despre Anticrist; 9) Despre învierea morţilor; 10) viaţa omului îi plină de osteneală şi e deşertăciune; 11) Moartea îi somn şi repaus de ostenele; 12) Despre milostenie; 13) Despre viaţa monahicească, că este asemenea ingerilor; 14) Asupra celor ce se inavuţesc din nedreptate şi răpire; 15) Parantesă asupra cuvioşilor părinţi în sâmbăta lă-

³⁰) Iorga l. c. 13, 14.

³¹) Iirecek 424.

satului de brânză; 16) Cuvânt la nașterea lui Ioan Botezătorul; 17) Cuvânt de laudă sfinților apostoli Petru și Pavel; 18) Cuvânt la nașterea născătoarei de Dumnezeu; 19) Cuvânt în lauda sfinților trei coconi și alui David prorocul; 20) Ispitele și năpastile vin asupra sfinților spre arătarea virtuților; 21) Despre sfânta cuminecătură; 22) Cuvânt în lauda marelui mucenic Gheorghe; 23) Martiriul sfântului și măritului Ioan Cel Nou, carele s'a martirizat în Cetatea Albă.³³⁾

Notez, că întră 1401, 1404, pe când Sâmbloc petrecea în Moldova a adus moaștele lui Ioan Cel Nou, domnitorul Alexandru Cel Bun, în noua sa capitală rezidențială, la îndemnarea mitropolitului țării, cunoscutului Iosif. Ioan Cel Nou, fu pus de patronul mitropoliei și al țării. Martirul era de obârșie din Trapezunt, neguțător bogat.³³⁾ În una din călătoriile sale la Cetatea Albă, dispută cu guvernatorul tătäresc de acolo, despre religie; deoarece Ioan susținea cu însuflețire convingerile sale, fu muncit cu grele chinuri și ucis cam pe la anul 1332. Chiar în prima noapte, la cadavrul lui, se arătară minuni și așa creștinii începură al venera ca sfânt.

Melhisedec († 1892) a dat de un autograf alui Tâmbloc, scris (Intră anii 1414—1419) pe cînd era mitropolit al Rusiei. Acest autograf poartă o însemnare pentru noi foarte prețioasă. Însemnarea e făcută pe acest codice mult mai târziu și de o altă mână străină. Se zice în aceasta însemnare, că Gr. Tâmbloc «a fost întâi învățător în țara Moldovlahică și egumen al sfintei mănăstiri Pantocrator, care se numește Neamț și a fost la al optulea sobor în Florența»³⁴⁾

Am arătat mainainte, că Tâmbloc nu a fost la Florența la sinod; aici e deci greșală.³⁵⁾ Momentos în notiță din vorbă e'aceia, că în mănăstirile ortodoxe, poate chiar în cele românești din Suceava și Neamț, a dominat părerea, cumcă *conciliul florentin e ecumenic și ca atare, e al optulea*, căci altfel, ce rost ar avea în sintaxa zicerei de față, determinătorul de numărul ordinar «al optulea»? Altcum mai sus am relevat împrejurarea caracteristică, pentru poziția bisericii românești, în cadrul larg al bisericii ortodoxe orientale, că până ce nici o biserică orientală particulară, nu a articulat în cartea legilor sale, *conciliul florentin, ca ecumenic, în aceeaș vreme românilor p'au trecut în pravilă acelaș concil, ca ecumenic sub numărul de opt.*³⁶⁾

Cum au participat românii la acest sinod, vom vedea în cele următoare.

Dr. St. Pop.

³³⁾ Sbiera 794—795.

³⁴⁾ Popoviciu 44, 744, Sbiera 657. Melhisedec la Tocilescu I. c, pg. 174. idem Cron. Rom. pg. 6—10. S. Florian Mărian «Sfântul Ioan Cel-Nou» București 1898.

³⁵⁾ Sbiera 754—755.

³⁶⁾ Aici pg. — ³⁶⁾ Aici pg.

Idea națională și idea creștină în Rusia.

— Ideile lui Vladimir Solovieff. —

Publicului român îi este deja cunoscută încâtva ¹⁾ figura lui Vladimir Solovieff. Fiu al marelui istoric rusesc, fost vechiu profesor de filozofie la universitatea din Moscva și St. Petersburg, profund cugetător și scriitor de prima ordine, versat în toate științele teologice-religioase, el merită să fie ascultat. Dela un timp și-a părăsit catedra, ca să-și poată consacra toată viața pentru realizarea ideilor sale mărețe.

Cu broșurile sale a exercitat influință uriașă asupra opiniei publice rusești. Mișcări pornite de el nu i-a putut pune stavilă nici chiar atotputernicul Pobjedenoscev. Cu ideile sale a cucerit cercurile înalte rusești. O întreagă școală s'a format în jurul lui. Și rezultatul activității sale este, că astăzi cu simpatie caldă se poartă cercurile înalte rusești față de ideea unirii bisericilor.

În interesul chestiei pururea actuale aflu de folositor a face cunoscute publicului român ideile marelui filozof rusesc.²⁾

Solovieff la lumina adevărilor vecinice cearcă să afle *rolul și menirea Rusiei* în istoria universală, fiindcă după ideile lui «ideea națională (a unei națiuni) nu este aceea, ce și-o formează ea însăși despre sine în timp, ci ceea, pe care o formează Dumnezeu despre ea în eternitate». Și această idee divină, ideea ce o cugetă Dumnezeu despre un popor, formează, arată propriaminte *chemarea, menirea* unui popor, legea istorică a existenței sale; această idee divină se manifestă, ca lege de viață, dacă (poporul respectiv) își împlinește datorințele; și ca lege a morții, dacă nu și le împlinește. Ființa morală nu se poate subtrage de sub ideea divină, fiind aceasta bază a ființei ei; dar dela ea însăși depinde, să o poarte în inima sa și în destinul său de binecuvântare, ori ca blăstăm.

Nici o națiune nu poate a se mărgini într'un particularism strâmt fără de a păcătui în contra misiunii sale proprii. Egoismul la un popor se manifestă prin șovinism național, la un om singuratic prin individualism. Individualismul și șovinismul național nu produc roade. Ele falzifică legea de viață și sunt în contradicere cu voința

¹⁾ Cf. «Unirea» [1908, nr. 9, pg. 86, și broșura mea «Chestia unirii bisericilor», Timișoara, 1908 pg. 10, 76, 39, 40, 42—44.

²⁾ Pentru cunoașterea lui, cf. opurile sale «Ideea rusească», «Rusia și biserica universală», disputele sale cu Aksakoff, redactorul foii «Rus», etc. Aici arătăm câte-va idei ale lui, din opul său «ideea rusească».

divină, care unui-fiecăruia a designat să joace un rol oare-careva, să împlinească o funcțiune oare-careva în marea unitate a omenimii. Națiunile nu-s afară de această unitate organică și vie a omenimii; și unitatea aceasta a realizat-o creștinismul. Ideea *omenimei* afară de creștinism este numai o idee a rațiunii; și s'a *întrupat*, s'a realizat această idee a unității omenimei în momentul, în care s'a revelat centrul absolut al tuturor ființelor prin Isus Christos. «De atunci *real-minte* există pe pământ marea unitate a omenimii, trupul universal al lui Dumnezeu-Omul; (acest trup) încă nu e desăvârșit, ci progresează spre perfecțiune, crește și se estinde în afară și se desvoaltă în lăuntru. Omenimea nu e mai mult o ființă *mentală*, ci forma ei substanțială se realizează în creștinătate, în biserica universală».

Mai departe: «Adevărata țință, adevărata și singura misiune a ori-cărui popor este a se împărtași, a lua parte după putința și capacitatea sa particulară la viața bisericii universale, la dezvoltarea mării civilizațiuni creștine». Firește «deosebirile naționale au să subsiste până la capătul lumii; popoarele au să rămână membre *realminte* deosebite ale unui și aceluiași organism universal». Dar oare în aceea ar sta perfecțiunea unui organ, dacă ar lucra afară de, ba chiar împotriva acțiunii comune a celorlalte organe? Nu ar trebui oare chiar din contră, să se alăture armonios la viața generală a corpului, din care face parte? Iată ideile fundamentale, iată înălțimea vederilor lui Solovieff. Pe baza acestor idei judecă apoi starea actuală a Rusiei, și îi designează legea viitoriului ei.

După ideile lui Solovieff nu pentru aceea a suferit și a luptat Rusia timp de o mie de ani, nu de aceea s'a încreștinat prin sfântul Vladimir, și nu de aceea a devenit prin Petru cel Mare *europenă*, ca la urma urmelor să ajungă a fi instrument al mării idei *sârbești*, și a mării idei *bulgare*. Dar, spun că adevărata țință a politicii naționale rusești este Constantinopolul. La aceasta obiecțiune răspunde Solovieff: «Afacerea cu grecii nu mult impoartă, dupăce și ei au o «mare idee», panelenismul. Ași vrea să știu însă, ceea ce e cu mult mai important, că oare cu cine și în numele cui am putea intra în Constantinopol? Ce altceva am putea oare introduce acolo, dacă nu ideea păgână de Stat absolutist, principiile cesaro-papizmului cari le-am împrumutat dela Greci, și cari și-au pierdut deja terenul de sub picioare?» Pentru a reda *idei rusești* toată expansiunea sa, toată puterea sa providențială de evoluțiune, trebuie eliberată din temnița îngustă, în care stă închisă, «lipsită de aer și de lumină, și păzită de nește eunuchi mizerabili și jaluzi»; trebuie să o reîmpreunăm cu marea și universală idee creștină. Doar' marele patriot, Aksakoff a zis: «Spirit de adevăr,

spirit de dragoste, spirit de viaţă, spirit de libertate — iată spiritul salutar, de care are nevoie biserica rusească». Şi nu o va străbate acest spirit, până ce nu va rupe lanţurile sugrumătoare ale particularizmului îngust. Atunci şi numai atunci, când va fi unită cu centrul internaţional, real, permanent, omenesc şi Dumnezeesc al omenimii, va afla această viaţă roditoare, care era ucisă în sinul său din ziua, în care preferind a petrece în izolarea sa, a devenit aceea, ce o numeşte Aksakoff, «un fel de birou al cancelariei colosale, care la deregătoria de a paşte turma lui Christos aplică toate procedurile birocratismului german, împreună cu toate astuţiile inerente».

Mult se vorbeşte în zilele noastre despre frăţie: «Dar înainte de a ne reuni în libertate, avem nevoie de a ne reuni în supunere. Naţiunile, statele şi suveranii, pentru a se putea ridica la nivelul *fraternităţii*, au nevoie de a se supune *filiaţiunii* universale prin recunoaşterea autorităţii morale a părintelui comun», zice filozoful Solovieff.

Lumea întreagă poate primi cu folos aceste cuvinte frumoase ale lui. Mi-ar plăcea să ştiu deci, de ce să nu poată primi Rusia în special ideile atât de frumoase ale lui Solovieff, ale unuia dintre cei mai devotaţi şi iubitori fii ai săi, care astfel îi grăieşte:

«Nu este bine pentru un om să rămână singur. Tot aşa nu e bine pentru o naţiune. Sunt nouă sute de ani, decând prin sfântul Vladimir am fost botezaţi, în numele unei Treimi fecunde, iar nu în numele unei unimi sterile. Ideea rusească, obligaţiunea istorică a Rusiei pretinde să fim în solidaritate cu familia universală a lui Christos...»³⁾

Admirăm înălţimea vederilor lui Solovieff, care desbrăcându-se de prejudiţiile seculare şi de exclusivismul naţional, din punct aşa de înalt ştie privi ideea creştină. Ne închinăm ideilor lui, şi aprobându-le susţinem şi noi, că ideea universală creştină trebuie să fie ideea conducătoare a ori cărei biserici particulare, a ori cărui popor. Această *idee universală creştină* însă nu e în contradicere cu iubirea de patrie şi neam, *nu e cosmopolitizm* strict; durere, mulţi sunt astăzi, cari socotesc patriotismul «ca necompatibil cu Evanghelia, care se poate împăca cu evanghelia numai prin ajutorul făţărniciei şi a sofisticii,

³⁾ E de însemnat că biserica rusească din început a fost catolică, adică unită cu Roma. Neunirea importată din Constantinopol numai târziu şi pe încetul prinde rădăcini în Rusia, şi abia prin veacul XV-lea devine generală în biserica rusească. Până când Kievul a fost metropola întregii biserici ruseşti catolicismul era general şi preponderant în biserica rusească; şi în măsura în care creşte puterea şi influinţa mitropoliei din Moscva asupra bisericii ruseşti, în măsura aceea slăbeşte catolicismul, ca prin veacul XV să apună aproape cu totul.

«încât un punct însemnat pentru Evanghelie trebuie să fie lupta cu «mărginirea națională în domeniile religiei».4) Ca și cum patriotizmul ar duce numai decât la exclusivism național și religios! Pot fi creștini oamenii și atunci, când nu încetează a fi după naționalitate «iudei ori elini»; în Christos «nu este iudeu, nici elin», se înțelege nu «în acel senz, că aceste naționalități ar fi înlăturate, ci pentrucă ele «au aceleași drepturi și iudeii nu au în chestiuni de credință nici o «prerogativă față de păgâni. Mântuitorul Christos s'a rugat: «ca toți «una să fie» — o unitate, — se înțelege, după credință, iar nu după «naționalitate. Poți să te desparți de prejudițiile religioase ale popo-
«rului și în acelaș timp să iubești poporul tău, cum și l'a iubit sf. «Apostol Paul pe al său, gata a face toate jertfele pentru a-l mântui «sufletește. Nu că doară patriotizmul nu s'ar împăca cu Evanghelia, «și egoismul național (șovinismul), care nu recunoaște decât ce este «al său, iar cătră tot ce e străin se îndreaptă cu dușmănire și cu «nebăgare în seamă. Apoi nici Mântuitoriul, nici ucenicii Săi, nu au «fost niște cosmopoliți, ba încă Mântuitoriul, cum se știe din Evanghelie, «a plâns soarta nefericită a neamului Său. Cosmopolitismul ca ceva «abstract, nu poate pătrunde de loc în viața reală a omului. A iubi «pe toți fără a face o deosebire între al său și străin, aceasta e ideea «abstractă a cosmopolitismului, care samănă bine cu indiferentismul».4)

Nu despre astfel de cozmopolitizm e vorbă, când se vorbește despre ideea universală creștină, căci ideea creștină nu lapădă patriotizmul și naționalizmul adevărat.

Cel ce pricepe spiritul lui Christos, acela se poate ridica la înălțimea vederilor lui Solovieff, și poate pricepe relațiunea dintre ideea națională și ideea universală creștină; unul ca acela pricepe ce înseamnă pentru creștinizm *unitatea* bisericească *ecumenică*. Excluzivismul și particularizmul sugrumă bisericile, iar unitatea ecumenică le înalță și întărește.

În ideea creștină universală se cuprinde adevăratul spirit evanghelic. La așa ceva s'o fi cugetat și ortodoxul Bogdasevski, când a zis cuvintele acele memorabile: «În numele evangheliei, trebuie să ne lăpădăm de îngustul naționalizm (dar nu de patriotizm)».6)

În veac rămâne adevăr, că: *numai o biserică universală poate avea viitor, iar bisericile particulare numai întrucât sunt în legătură cu cea universală.*

VIRGIL POP.

4) Prof. M. Tareev, Duh i ploti, p. 24.

5) D. I. Bogdasevski, în revista Biserica ortodoxă română, 1909, nr. 10 pg. 1124, articolul: «Evanghelia ca principiu al vieții».

6) Cf. Biserica ortodoxă română, 1909, nr. 10, pag. 1125.

Prăginel.

Prăginel era de treizeci de ani, dar nu i-ai fi dat nici cincisprezece. Avea față de copil, fără mustață, fără barbă. Numai pe frunte avea câteva crețe de bătrânețe, pe frunte, în jurul ochilor mici, și în colțul gurii ce-i sta strâmbă, ca și când ar fi căpătat acolo un pumn zdravăn. El umbla pe ulițele satului, târându-și piciorul drept, să spriginea într'o bătă, și de câte ori pășa, da să cadă pe spate. Vezi, că oasele lui se muiară, și părea că are zgârciuri în loc de oase. Și înainta tare cu greu pe drum, și traista lui de cerșitor se umplea în silă.

Prăginel nu injură nici odată. Se întâmpla să scape bâta din mână, ș'atunci se îndoaia și cădea unde-l apucă. Dar el se zvârcolea ca viermele până ce reușea să se ridice. Atunci își făcea o cruce largă, neregulată, și pleca mai departe. Se năcăja numai când vr'o potaie de căne începea să bată la el, arătându-și colții. Atunci se opria, și nu cuteza să se miște până ce javra nu se sătura de lătrat. De trecea vr'un om pe lângă el și-l întreba: «Ce-i mă Prăginel, te latră cănele?» Prăginel îi zicea «fă bine strigă-i D-ta să se ducă».

Cine-l vedea mai întâiu, îl opria în drum și-l întreba: «Ce ai tu băete, de umbli așa de rău». Și Prăginel se răzima în bătă, și temându-se parcă începea să-i spună...

Vorba-i era încurcată și slabă, în restimpuri îi clempănea numai limba, și nu înțelegeai nimic. Dar din truda lui de vorbă puteai desluși înțelesul:

«Eu am fost copil cu vitele pe munte. Și păziam vitele bine și nu eram bolnav. Da, vezi, că peste mine a dat vântul turbat. Este prin aer un vânt, de spun că-i vânt turbat. Și a dat de două ori peste mine. Odată m'a prins mâncând, a două oară stând în casă. Întâia oară mâncam, mălai cu brânză, când m'am sculat să plec după vite, văd numai că piciorul nu mi-l pot trage. Ș'atunci deodată m'am gândit la Dumnezeu să nu mă lase la rău. Și nu m'a lăsat, că n'am murit. Și mi s'a părut că trece prin aer cineva șuerând, și rizând rece. Pasă-mite era vântul turbat, voios că'mi ologi-se piciorul. A doua oară, vezi d-ta, m'a apucat în casă. Nu știu pe unde intrase, pe horn ori pe unde, destul că m'a prins, m'a răsucit, cum suci un puiu, și m'a izbit de cuptor. Și ear m'am gândit la Dumnezeu și la maica Preacurată și n'am murit. Dar mi-a rămas de atunci seacă și mâna. Stăpânul nu m'a

crezut. M'a bătut, m'a înblătit, m'a bătucit, până veniră oameni să-i zică: «Lasă-l frate, nu-l omori, că vezi tu că-i neputincios». Domnia lui credea, că de leneș nu vreau să merg cu vitele pe câmp. În urmă apoi m'am dus la o soră de-a mamei.

— Dar' părinții unde-ți erau, măi Prăginel?

— Vezi, că părinți n'am avut. Zice, că mama nu s'a măritat și m'a avut așa de prin sat.

— N'ai avut tu altă boală, măi fărtate?

— Boală-i asta, dacă te-ajunge vântul turbat. De-atunci eu l'am auzit de multe ori trecând prin aer, șuerând, vâjeind, s'a coborât de multe ori la câțiva pași înaintea mea, și se învârtea în chip de prav, în chip de fum: Dar de mine nu s'a mai apropiat. C'am aflat leacul să-l alung. Îmi fac cruce și nu mă atinge sătana. Vezi de știam eu leacul acesta mai de mult, nu mi se usca piciorul și mâna».

Prăginel tăcea cutremurat. I-se părea că iar aude vâjeitul prin aer, și și făcea crucea lui largă, până la genunchi.

De multe ori înopța pe drum, și oamenii'l întrebau: «Nu ți-e frică mă-i Prăginel să umbli pe vreme de noapte?»

— Nu, răspundea Prăginel, că-n lume numai un lucru rău este: vântul turbat. Dar de el nu mă mai tem, că este, mai sus în cer, cineva mai tare decât el. Și eu mă rog lui Dumnezeu și'mi fac cruce, și nu mă tem de nimic. — Vezi că eu acuma nu mai înjur. Când umblam cu vitele, câtă frunză pe lemne atâția spurcați îmi eșiau din gură. Da, după ce m'am betegit, am durmit într'o noapte ca mort, și când durmiam mai tare mi-s'a arătat în vis o porumbiță albă. Porumbița sta pe un stejar și tot făcea «grui-grui-grui-grui». Mă uitam la ea și mă minunam. De-odată văd, că vine o femeie albă, ca zăpada, și-mi zice: «Măi Prăginel, placeți porumbița?»

— Place, zic eu. Place tare.

— Și mi-a zis: vrei tu să fii ca porumbița?

— Cum să fiu eu ca porumbița?

— Așa curat, ca porumbița.

Ș'atunci mi s'a părut că mi cade de pe trup piciorul cel uscat și mâna cea seacă, și m'am simțit ușor, ca și când aș fi fost din negură. Și-am zis:

— Vreau!

— Dacă vrei, de-aci în colo să nu sudui mai mult.» Ș'a fugit și porumbița, și Maica domnului. De-atunci nu mai înjur, și necuratul nu mai are putere asupra mea.

Prăginel o ducea mai rău iarna, când se făcea lunecuș pe drum. Atunci cădea de multe ori, ca zăpada topită de pe coperișe, și asuda

mult până să se ridice. Trecea vr'un creştin pe lângă el, şi, cumu-oamenii noştri, înjurau din glumă ori aşa 'ntreacăţ lunecuşul. Prăginei să năcăja atunci, şi ridicându-se îşi da toată silinţa să nu mai alunece, ca să nu mai dee românilor prilej de sudalmă.

Pe ori ce vreme, când de multe ori biserica era aproape goală pentru viscolul sau potopul de-afară, Prăginel era în biserică. Bătea la cruci şi se zgăia la sfinţii din icoane, din când în când ochii lui tulburi se umpleau de lacrimi, gura i-se strâmba spre plâns. Şi când trecea preotul cu cădelniţa, nările i-se lărgeau parcă, să poată simţi cât mai mult fum de tămâie. —

De căpăta bănuţi dela oameni Prăginel îi aduna, şi când venea. Măriuţa, — o femeie ce vindea nuci — cumpăra nuci. Ori ruga pe vr'un om să intre în prăvălie să-i cumpere gogoroane roşii de zăhar. Că ei pe trepte nu putea sui, şi la uşa prăvălii erau trepte înalte. Apoi când se 'ntâlnea cu vr'un copil, îi da o nucă sau o gogoroană. Şi la copii, dela o vreme, nu le mai era frică de el, şi Prăginel se bucura din suflet. Adeseori, privind după copii mărunţei, cari se jucau pe drum, îşi uita de bătă, îşi uita de picior, şi cădea, încurcându-se în mâni şi în picioare.

Alte dăţi, la praznice, cumpăra o luminiţă de ceară ş'o ducea la biserică. O aprindea, şi pân' să mistuia lumina, buzele lui se tot băteau de-olaltă.

În primăvară, când împlinea treizeci de ani, Prăginel slăbise rău. Nu mai putea mânca nici cât o pasere, şi n'ar fi avut la ce să mai umble prin sat. Că era şi tină mare, cleioasă, ş'abia se târa pe drum. Dar' sora măsii n'avea să-i dee criţari, şi fără criţari Prăginel nu mai putea trăi. Se obicinuisă să împartă cel puţin două nuci pe zi la copii, ori câteva gogoroane. Ş'acestea nu le căpăta fără bani.

Şi astfel acasă nu putea rămânea. Prin sat, pe-alocurea erau bălţi mari de apă murdară, erau şanţuri pline cu apă. Şi cum mergea, pe-o hudiţă dosită, într'o zi Prăginel nu-şi mai putu descleşta din cleiul drumului, piciorul' cel olog. S'a zbătut, s'a înieptat, şi'n urmă căzu mototol în şanţul mărginaş, plin de apă. Se zvârcoli să se ridice, dar nu mai putu. Apa murdară bolborosi de câteva ori, apoi se linişti. Prăginel, cu capul vârât supt apă, sta înţepenit, ca o uriaşă pasere de apă, ce pescueşte.

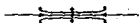
L'au dus creştinii acasă, i-au aprins luminiţe de ceară, şi l'au pus pe laviţă, să hodinească. La 'ngropare creştinii veniră puţini. Dar' cât ce-au plecat cu mortul de-acasă, şi dintr'o uliţă, şi din tr'alta, se strecurau copii sub opt anişori, şi porniau cu pălăriuţele în mână după sicriu. Când au ajuns la cimiter, se adunară aproape toţi copilaşii satului, şi

stau tăcuţi, privind sicriul sărac, unde odihnea Prăginel. După deslegarea gropii, cei mai cutezători s'apropiară s'arunce o mână de ţărână, ear preotul bătrân, când îşi luă patrafirul tot era să le zică ceva copiilor, dar' nu putea, ci-şi bolborosi ceva 'n barbă, pe când ochii i-se umplură de lacrimi.

I. Agârbicean.

În Curtea Soimilor

(Din Dreizehnlinden de F. W. Weber)

Bocindu-se grăia adese mama
Feciorului orfan fără părinte:
«Odorul meu, de acum cine-ţi-va spune
«Să fii cinstit, voinic, să fii cuminte?»

Ea s'asămăna împotriva legii noue,
In sufletul lui fraged, neagră ură,
Deşi Vlădica dela Padern, frate,
li osândiă păgâna învăţătura;

Zelosul Badurad¹⁾ grăia cu jale
Şi nu lăsă, ca neam de-al lui s'apuce,
Pe alte căi cu mintea rătăcită
Şi sufletul înstrăinat de cruce.

Dar Vrăjitoarea preamăria eroii
Din vremi străvechi, în cântec, prin pădure
Şi nu 'ncetă — cinstind pe zei anume —
Să blasteme pe Franci şi să-i înjure.

¹⁾ Badurad, urmaşul lui Hathumar şi ca atare al doilea arhieru în scaunul din Paderborn, începând din 815; saxon nobil, zelos şi înţelept, care în cei 44 de ani, cât a stat în fruntea bisericei, a muncit cu mult folos pentru neamul seu şi şi-a câştigat merite vrednice de nemurire.

— La creştere, să fie braţ puternic! —
 În scurt l'au dat deci, pe orfan, departe,
 La consângeni de frate, să înveţe:
 Cum va avea în lume să se poarte. —

Era văzut, cu trecere aleasă,
 În casa Şoimilor de odinioară,
 Şi renumit, apostolul lui Wodan,³⁾
 Preotul Thiagrim, la Frizi în ţară.

Avea ştiinţa Nordului întreagă,
 Şi nu se dá, cucernicul părinte:
 Ştia cuminte să grăiască, în lipsă,
 Şi ce-i mai mult, să tacă chiar, cuminte.

Lui Elmar îi părea minune tâlcul
 Răboajelor, necunoscute încă,
 Şi stă uimit, cum îi spunea bătrânul,
 Frumseţa lor şi noima-le adâncă⁴⁾.

Războiul între Frizi şi zeul Donar⁴⁾
 Cu negre vremi, de Wala⁵⁾ prorocite,
 Cu Balder mort, apoi cu zori de aur,
 Cu lumi apuse, lumi de nou zidite;

³⁾ Wodan, părintele zeilor germani, stăpânul cerului şi al pământului; la Frizi numit Woden, la scandinavi Oden şcl. Avea mulţime de numiri în popor, se povestea mult despre înţelepciunea, puterea şi aventurile lui. Apărea în dife-rite chipuri. Nordul şi-l închipuia ca pe un moşneag, cu un singur ochiu, barbă lungă, mantie întunecată şi cu pălărie trasă bine pe faţă. Cu fraţii sei Wili şi We ridică pământul din adâncimea apelor, şcl. Kauffmann; Deutsche Mythologie pp. 36 uu.

⁴⁾ Alusie la „Edda”: colecţie de legende germane-scandinave; cele mai vechi poeme mitice în literatura nordică.

⁵⁾ Donar, fiul lui Wodan; cel mai înfricoşat dintre zei. Sbura cu toiu mare printre nouri, iar cu ciocanul seu de minune, Mjólnir, împărţia fulgere şi trăznete în toate părţile. Era în continuă luptă cu Thurzii, urieşii polari dela nordul îngheţat. „Donerstag”—ul nemţesc dela el îşi trage obârşia. V. Kauffmann o. c. p. 60.

⁶⁾ Wöluspa, — profeţiile Walei — poezie însămnată, cuprinsă în „Edda” mai veche. Profeteşte căderea zeilor şi apunerea lumii, apoi refacerea acesteia din nou. —

Ori își porneà povestile cu Gudrun,
 Cu farmecul și vuetul de mare,
 Cu Siegfried, cu intrigile lui Hagen
 Și a Krimhildei cruntă răzbunare.

— Sfârșitul, ca 'nceputul, tot acelaș:
 «Blăstăm cumplit, în veci, în totdeauna,
 «Blăstăm pe neamul dușmănos, italic,
 «Blăstăm pe Dumnezeuul franc într'una!»

Trad.: Ion Roșioru.

(Va urma).

Din «Campo Santo».

Genoa, 5 Mărțișor, 1909.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Des de dimineață am părăsit Milanul. Trenul, în sborul său nebun, nu-ți dă răgaz... numai în treacăt poți arunca o privire spre vestita «Certosa». Abia am putut să-mi aflu un loc lângă fereastră, în nemijlocita apropiere a unui neamț gras, care durmea dus... visându-se poate lângă-o halbă de bere — când un gias pițigăiat ne dă de știre că suntem deja în Pavia, oraș vestit pentru universitatea sa, care în veacul de mijloc, pe timpurile ei de mărire, avea 12 mii de ascultători de prin întreagă bătrâna Europă. Înaintând cu spor pe întinsa câmpie a Lombardiei, lăsând la o parte Voghera și Tortona, ajungem la Novi, vestit pentru industria-i înfloritoare. De aci încolo ținutul e mai interesant, căci ne apropiem de Appenini, pe cari trebuie să-i despicăm dacă vrem să ajungem mai curând la Genua. La Serravalle suntem deja la poalele munților. Aci se începe minunata cale de munte, care e o dovadă lămurită a progresului tehnicei. Înaintea ochilor deprinși cu pustele Ungariei, se deschide o panoramă admirabilă. Peste podurile ridicate la înălțimi amețitoare și prin desele tunele, ce se părăndă înaintăm mai cu socoteală... se pare că și carul nostru de foc s'a ostenit, căci suflă din greu. În 10 minute străbatem și prin ultimul tunel, a cărui lungime e de 3100 m. Acum respirăm mai cu

voie... ba și calul nostru aleargă mai cu spor... Așa în treacăt admirăm biserica Madonna della Guardia, lăsând în urmă Rivarolo, locul de recreație al Genuezilor... colo pe vârf de munte să târesc întăriturile Genuei. Abia am petrecut câteva momente în suburbiul Sampierdarena, când un fluerat lung ne vestește, că suntem deja în superba Genua.

Părăsind gara imponentă, în piața din față, numită Acquaverde îți trage atenția statua ridicată descoperitorului Americii: Cristofor Columb și-se pare, că pătruns de o falcică duioșie privește marea întinsă, cu care a purtat luptă pe viață pe moarte... în care luptă a raportat învingerea, ce i-a câștigat nemurirea. Statua are inscripția: «A Cristoforo Columbo la Patria». În partea de jos a statuei 4 figuri de marmoră reprezintă: religiunea, știința, constanța și înțelepciunea. De aci înaintând pe Via Balbi ajungi în Piazza Annunziata. Aci trebuie să cercetezi biserica Chiesa della Santissima Annunziata, care îți impune prin multele colonne și policandre... și mai ales prin auritura bogată.

În 29 Mărțișor va fi anul decând am fost pentru prima oară în Genua, când am putut să cercetez mai cu deamănuntul cimiteriul, pe care Italieni atât de nimerit îl numesc: Campo Santo. Nu știu ce dormă cuprinde să mai văd acel loc cu adevărat sfânt, despre care cu tot dreptul putem susține, că în întreaga lume e cel mai admirabil, cel mai bogat în monumente de artă. Înaintând prin Via Garibaldi ajungem în Piazza Corvetto, iar de aci apucăm pe Via Assarotti. Pe câteva momente ne oprim în biserica Chiesa il Duomo, unde pe lângă minunata statuă alui S. Ioan botezătorul și corul construit din mozaice de lemn, e vrednică de luare aminte și capela, în care se păstrează lanțul, cu care a fost înălțuit S. Ioan botezătorul. De aci înaintăm, cu nădejde și nu ne oprim decât în cimiterul «Campo Santo» din valea Bisagno. Înainte de ce aș intra în cimiter cumpăr un «Souvenir du Cimetière de Génes», în care se găsesc și ceva date referitor la cele mai însemnate dintre monumente. În foișoarele impozante, ridicate pe colonne sunt așezate rând pe rând morminte, având fiecare monumentul seu... unul mai splendid decât altul. Aci vezi tot ce a putut să producă arta sculpturii în deceniile din urmă... Impozante monumente cioplite cu multă artă din marmoră de Carrara fac neperitori pe sculptorii distinși, ca: Fabiani, Villa, Saccomanno etc. Aci o văduvă îmbrăcată în negru își ridică pruncuțul ca să sărute chipul tatălui mort, ... la poală un alt băiat îngenunchind se roagă cu ochi ațintiți la chipul părintelui său... Mai încolo un alt monument cu inscripția din S. scriptură. O fecioară... înțeleaptă, grijește ca să nu se stângă luminile dintr'un luminar cu 7 brațe. De altă parte o fetiță mititică

așezată lângă bunică-sa, cu mâinile ridicate î-și roagă părinții să înceteze de a mai plânge, zicându-le:

«Babbo mamma,
Cesate,
Dal piangere,
Son quassu felice
Con la mia nonna
Sono sempre.
La vostra bimba
E dalla eterna
Mia primavera

Godo spargere
Continui fiori
Die celeste
Consolazione
Su voi,
Dilletti e sacri
Che sempre
Anche dal cielo
Desidero et amo».

Admirabil e monumental numit: Monumento Ghilino, opera sculptorului Scanzi. „Una robusta e formosa figura di donna campeggia in questo monumento. Raffigura l'anima, che dopo aver vigorosamente lottato nel contrasto dei flutti e fra l'infuriare delle bufere, raggiunge alfine sicura le sponde e quasi ne innalza in inno di gloria all' Eterno, mentre dalle belle forme si sciolgono gli ultimi veli quale estremo vestigio della vita terrena. L'ardito concetto dell'artista, viene esplicato nella trascrizione del salmo 106: «I flutti salivano al Cielo, scendevano agli abissi — l'anima grido al Signore ed Egli la condusse al porto desideratô». Am citat în italienește aceasta descriere scurtă a monumentului, fiind convins, că ori ce român știutor de carte o pricepe Notez, că deasupra monumentului se află crucea, pe care se pot cet cuvintele: «In hoc signo vinces». Impresia ce a produs asupra mea acest monument, nu sum în stare a o turna în cuvinte. Marmura, de altă dată mută, aci vorbește... vorbește inimii, te răpește... te duce pe locuri îndepărtate din timpuri vechi, de mult trecute.

*

Spre miază-noapte dela Ierusalim, să înalță un pleșuvit colos de stâncă, pe care mâna Ziditorului l'a alcătuit așa, ca să fie loc de perzare. Nici soarele nu-și abate razele sale în aceste părți... ce ar și căuta acela, unde nu-i viață. Ceriul, veacuri de-a rândul, zădarnic își revarsă roua... aci nu e în stare să producă, respective să nutrească nici barâm o tufă. Dar cu atât mai mult sânge zbiau crepăturile adânci... Aci sunt esecutați făcătorii de rele, închinătorii de idoli,... și cei ce nesocotesc Dumnezeuasca lege... S'audé strigăt... e sgomot mare... mulțime gălăgioasă... oameni setoși de sânge, ca scoși din minți se aproprie de aceste locuri. În mijlocul lor, cu hainele sdrențurite, cu trupul sfâșiat și plin de rane învăluite de sânge... bătut și palmuit... scuipat în față și încununat cu spini înaintează încet, lin, Isus, Mântuitorul lumii. Dar iată-i sus... pe culme. Piroanele lovite de ciocanele nemiloșilor ostași străbat crud prin mâinile și picioarele Răscumpără-

torului ținut pe Cruce,... și Mântuitorul lumii plecându-și capul își dă sufletul.

Omenimea, și mai ales societatea romană, care se zvârcolea în ghiarale patimilor de perișe aducătoare, aleargă la Crucea lui Isus și Crucea îi schimbă vederile, înnoște, înviorează viața morală, o scapă de perirea sigură.

Astăzi băntue aceleași boale, se înțelege că sub nume moderne. «Avariti» ai Romanilor sunt cămătarii moderni. «Ambitia» — validitatea cu ori ce preț — a Romanilor nu e necunoscută la noi. Astăzi nici nu-i bătător la ochi, dacă unul sau altul, luându-și aer de neînțeleasă infalibilitate, ca un Brutus inexorabil lovește, atacă, aruncă cu noroiul trădării de neam în cei ce cu cinste luptă sub adevăratul și nepătatul steag al intereselor neamului. Dar nici «luxuria» Romanilor nu e necunoscută la noi, căci ne-am deprins a considera de ceva natural lupta fără cumpăt după comoditate, pompă, plăcere. Acest buchet compus din florile ofelite ale decadenței constituiesc aceea stare sufletească, pe care Horațiu o numește «strenua inertia». Urmările naturale ale acestor trei păcate sociali, nu au fost și nu au putut să fie decât: decadența morală, disprețul nizuințelor cu rost bun, nepermisa îmbuibare, zădarnica istovire a puterilor spirituale,... decadența în ale științei. Fără a esagera lucrul, putem afirma că aceeaș ar fi caracteristica timpurilor noastre. Dar dacă atunci Crucea a fost aducătoare de mântuire, avem nădejdea că puterea de viață dătătoare a Crucii e aceea, care, ca întotdeauna, așa și acum are chemarea de a susține și întări sufletele, — în lupta cu spiritul timpului — va asigura învingerea nizuințelor mai bune, mai nobile.

Isus Christos nu a ațâțat milioanele sclavilor, cari gemeau sub greutatea lanțurilor, el nu a provocat forța ca să sfarme lanțurile robiei, el nu a potențat neindestulirea. Dimpotrivă în decurs de 30 de ani, cu pilda sa a arătat cum trebuie să trăim, mai apoi în decurs de 3 ani acelaș lucru l'a învățat, l'a propovăduit. Mai apoi, pentru ca fie cine să vadă și să audă, a urcat amvonul, și din înălțimea crucii, atârând între pământ și ceriu, vestește că El e calea, adevărul și viața... El e scăparea, mântuirea. Prin suferințele Lui de bună voie îndurate îndeamnă omenimea la înfrânarea dorințelor și nizuințelor neîngăduite, curățește trupurile și sufletele emenești, le întărește în muncă, le oțălește, le incurăjează în suferințe, scurt zis: schimbă, metamorfozează lumea... *face evoluție, fără revoluție.*

Mântuirea oamenilor se începe acolo, unde învățăm a iubi și a urma crucea. A știut, și a vestit Mântuitorul, că totdeauna vor fi săraci și că mulți fără vina lor, vor fi în lipsuri... dar tot El ne-a spus că

mulți avuți vor fi săraci, fiindcă vor fi robii avuției. Pentru acea E însuș a ales sărăcia. Sărac s'a născut, a trăit și a murit. La sfârșitul vieții nu l-a rămas altceva decât crucea, piroanele și cununa de spini. Omul cu adevărat sărac, lângă cruce poate zice: nu murmur împotriva deaproapelui meu, care locuște în pompoase palaturi și se îmbracă în mătăasă. Mântuitorul meu e mai sărac decât mine, și locuința subterană e mai mult decât peștera din Vifleim, vestmintele mele sunt mai mult decât piroanele crucii și cununa de spini, iar dacă sunt sărac, cel puțin sunt mai aproape de El, sunt mai asemenea Lui.

Avutul stând lângă crucea lui Isus nu se mândrește cu avuțiile, nu se poate fâli cu acea, că e mai bun, mai privilegiat decât aceia cărora Dumnezeu le-a dat mai puțin. Din împotriva știu, simțesc, văd lămurit că din îndurarea, din iubirea părințească a lui Dumnezeu au averea, . . . poate fiindcă ei ar fi fost mai slabi în lupta grea cu neajunsurile. Sub cruce învață oamenii a se îndestuli cu cea ce au, a cinsti, a prețui darul lui Dumnezeu, . . . căci unde acela se cinstește, acolo și câștigul mai mic, mai neînșămnat ajunge, îndestulește. . . . acolo din belșug se împărtașește și săracul. Am convingerea tare, că cea mai bună doctorie, împotriva boalei, de care e cuprinsă societatea din zilele noastre, care ține în încordare clasele în tot momentul gata de luptă — e, ca lemnul crucii să cuprindă pământul, să atragă la sine și să cucerească sufletele.

Am zis, că sufletele trebuie să se înalțe la cruce. Da; fiindcă nici o legislație, nici o întocmire socială nu se poate înălța până acolo, ca să hotărască pentru fiecare individ cum să-și tracteze averea, cum să-și împărtească timpul, viața, distracțiile, dorințele, nizuințele. O astfel de întocmire socială nu numai ar fi fără rost, dar în sine considerată e din împărăția imposibilităților. Dacă arătătorul orologiului grăbește s'au întârzie, prin aceea că în fiecare zi îl vom îndrepta, nici nu am făcut totul . . . trebuie ca să reparăm arcul, care pune în mișcare arătătorul. Stimulul lucrărilor e în inimă, în suflet, și câtă vreme acela e rău, e greșit . . . e greșită viața. Omul durerilor de pe cruce arată mărimea greșelilor, poticnirilor. Dacă acelea nu ar fi atât de mari . . . nu ar fi atât de mare prețul răscumpărării. Numai privind la lemnul crucii vedem lămurit cât de mare e sfințenia lui Dumnezeu și a legilor lui . . . altmintrelea nu suntem în stare a pricepe, de ce apasă atât de mult, atât de îngrozitor mâna Părintelui ceresc, asupra unului născut Fiul său. Crucea e mântuirea sufletelor, Isus cel ce suferă e sprijinul celor ce povețesc pe cei neștiutori, el e razimul celor slabi; el e școala, în care învățăm în fiecare zi a lua și a purta crucea vieții noastre.

Crucea lui Isus a scos lumea din situația, în care se afla, fiindcă pe lângă drepturi și datorințe a vestit, a propovăduit iubirea... iubirea eroică. Din aceea, că D-zeu a alcătuit lumea cunoaștem puterea lui, din aceea, că susține cea ce a zidit apare înțălepciunea lui, ... dar din aceea, că Dumnezeu-omul pentru noi a suferit, cunoaștem iubirea lui. Numai pentru acela suferim de bună voie, ... pe care-l iubim... ferbinte. Cei ce iubesc așa, știu, pricep sufletele, știu ce înseamnă jertfa adusă din iubire... căci ea unește sufletele, intraurește viața ... toate zilele vieții de care e legată amintirea unei jertfe aduse din iubire. Cel ce nu a adus jertfă lui D-zeu, neamului, familiei, deaproapelui, acela nu cunoaște, nu pricepe frumuseța vieții. În ranele lui Isus strălucește mărimea, profunzimea iubirei gata de jertfă ... a unei iubiri, care se estinde la înțreagă omenimea. Lacrima, pe care jertfa o stoarce din ochi, e picurul de sânge izvorât din inimă, ... și ar fi greu, aproape nesuportabil dacă ar fi poruncit numai de slova rece a legii ... dimpotrivă e cu mult mai ușor, ba edulce, amăgitoare dacă lângă noi vedem iubirea veșnică sângerând pe cruce.

Iubirea lui Christos plantată în sufletul omenesc a ațîțat nobilul foc ce era pe cale a se stinge. Căldura acestei iubiri, a acestui foc a mistuit, a făcut scrum păretele despărțitor dintre oameni... Căldura acelui foc a topit mânia și ura, care învrăjbește frați, aruncă tăciunile neînțelegerii între membrii familiei și ațîță clasele sociale! Omul se împotrivește puterii, dreptății, — mărimei, — dar bunătății, iubirei nu se poate împotrivi. Picurul de sânge, zălogul iubirei lui Christos strălucește, împodobește pe tot omul. Splendoarea Lui învăluște pe băiatul alintat la sinul cald al mamei iubitoare, pe membrii familiei ca și pe soțul ce ți-lai ales de ajutor în aceasta vale a plângerii. Sângele lui Christos a curs pentru toți, pentru ca — precum oare când sângele Mielului a mântuit de pustiire casele fiilor poporului ales — să ne scape din ghiarele peririi.

Familia o susține bucuria comună și supărarea împărțită cu credință,... așa că tot momentul — fără motiv — petrecut afară de familie, e o neîndreptățită eliminare a unei petrii din care se zidește edificiul fericirii casnice. Straja neadormită a fericirii casnice e femeia creștină. Ea are menirea, ca din avuția sufletului său să răspândească lumina în sufletele băieților ei. Christos a ridicat femeia creștină la vrednicie atât de înaltă, prin aceea că nu numai ș-a împărțit viața până la moarte cu mamă-sa, ci și venirea ei în lume a făcut-o atârnată de învoirea ei. Voturile date în toate parlamentele lumii, în însemnătate, în efecte, nici pe departe nu se pot asemăna cu acel singur «da» rostit de Preacurata Fecioară, când a ales vrednicia de a fi mama D-zeu-Omului, cu toate jertfele și cununile de spini. Acest «da» îl ros-

tește fiecare femeie creștină — prin nași — la botez, îl repește înaintea sfântului altar, când se hotărește la întemeierea familiei. Acest «da» cuprinde în sine făgăduința, că prin darurile sale deosebite va fi în ajutor lui Christos în munca grea a răscumpărării neamului omenesc.

Mișcarea feministă trebuie să sufere naufragiu, fiindcă e o nizuință greșită... care poate prinde rădăcini numai acolo unde nu cunosc pe Christos, sau dacă l-au cunoscut cândva — l-au uitat deja.

Curentele «moderne» să nu ne ducă în rătăcire. E greșit, e mințit cuvântul celor ce zic, că cultura tot mai mult se departă de credință, ... că istoria nu ar fi altceva, decât mereu întărită negare a crucii lui Christos. Adevărul e că: duhul împotrivirei, ce e drept, se reînnoește sub deosebite forme... dar ordul social, progresul, îndestulirea, fericirea se zidește pe munca, credința, moralitatea societății creștine... pe iubirea imprumutată a bărbaților și femeilor creștine. Cei năcăjiți nici când nu au suspinat, după mântuire, după mâna de ajutor a lui Christos, ca în zilele noastre. Dacă ziaristica jidovită altmintrelea scrie, dacă se ivesc învățați de dubie valoare, cari vestesc tocmai contrariul, e un lucru care nu ne aduce în încurcătură, ci ne amintește oastea înaintând cu musica în frunte. Aceea face zarvă și sgomot asurzitor, dar lupta, învingerea o câștigă trupele în frunte cu comandantii. Față de opinia publică «modernă» va învinge poporul cu adevărat creștin, a cărui comandant e Isus Christos, pe a cărui cruce stă scris: In hoc signo vinces. *

Poate aș fi rămas încă multă vreme cu ochii ațintiți asupra minunatului: Monumento Ghilino, dar se inserase binișor. Mai ușurat, mai înviorat sufletește, a trebuit să mă depart și să mă despart de «Campo Santo» ...

Delaschit.

Din înțelepciunea lui Goethe.

Ura e o neîndestulare activă, invidia e o neîndestulare pasivă; de aceea nu trebuie să ne mirăm, că invidia trece așa iute în ură.

* * *

Cea mai mare rătăcire e când capete tinere bune cred, că recunoscând adevărul mărturisit deja de alții, își perd originalitatea.

Școala română din Cluj.

Cugetări.

Mânile celor care lucrează văd mai bine, decât ochii celor care dorm.

*

Adu-ți aminte, că ești o dovadă a lui Dumnezeu.

*

Cată să fii sprijinitorul cel neașteptat al altora.

*

Cugetarea nesocotește vremea, rugăciunea o stăpânește.

*

Dacă pui pe Dumnezeu în tot ce faci, ai să îl regăsești în tot ce ți-se întîmplă.

*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lumea aceasta nu e locul nimenuia, nici chiar a Durerei, sau a Morții, mereu ghiontite de «altceva».

*

Umbra ne urmărește când mergem cătră lumină, și ne ia înainte, când ne depărtăm de ea.

*

Credința mută munții; o stie mai cu seamă acela, care a văzut-o ridicând piatra de pe un mormânt.

*

Dacă după ce ai făcut binele, ai conștiința că puțin ai făcut, de două ori bine ai făcut.

*

Vei ști că pășești în calea propășirei, când se vor schimba «Tăcerile» pentru tine, când tăcerile pământești închise, grele, tainice, vor ajunge tăcerile deschise cari chiamă, cântă, se roagă . . .

*

Dacă nu iubeşti pe vrăjmaşul tău cel puţin din toată adâncimea răului ce ți-a făcut, n'ai răsplătit în destul răul cu binele.

*

Să suferi durerile altora, si Domnul le va primi de la tine, si le va îndulci mai bine decât altfel, fiindcă, cu tine, le lipseşte egoismul lor (deşi firesc şi nevinovat).

*

Un om mare cel ce vrea să fie atare; cel ce crede că este atare, o mediocritate.

*

Vom fi judecaţi şi de cătră dreptatea noastră.— lucru ciudat, — atuncea — pentru prima şi singura dată va fi dreptă . . .

*

Dumnezeu e destul de mare pentru a lăsa lucrurilor toată întinderea lor — E un soi de libertate a totului în Dumnezeu .—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unde-i stânca mai tare, acolo găseşti piatra nestimată.

Vladimir I. Ghika.

Îndrumătorii socializmului creştin.

Era după amiazi, într'o zi neguroasă din Ianuar. Cu un şuerat lung, la gara unui sătuleţ din Tirol, să opreşte trenul personal, din care urmăriţi de privirile batjocoritoare a călătorilor să dau jos vre-o şapte-zeci de inşi îmbrăcaţi în haină neagră popească. Oare ce caută aceşti eroi cu înfăţişare de jale prin aceste ţinuturi uitate şi pe un ger așa de crâncen? se întrebă toţi călătorii. Ei nu ştiu, că acest cortej de preoţi a venit între aceste stânci pleşuve pentru ca să caute a rezolva problemele grele ale chestiunii sociale.

Înainte noastră, ca şi o cetate, se ridică *Institutul* pentru meserii, din *Martinsbühel* — ţinta călătoriei noastre. Din dărâptul Institutului, ca şi o fortăreaţă de D-zeu lăsată, să înalţă pleşuvă stânca Martinswand;

dinainte valurile râului Inn rostogolesc bolovanii de ghiață; iar în dreapta și stânga grădini acoperite de zăpadă visează o primăvară roditoare. Primăvara, când razele calde ale soarelui fac să plesnească mugurii, aceasta măgură devine un adevărat paradis. În sinul naturii îmbuibate, între râuri și dealuri, ascunsă de zgomotul lumii, această cetate era odinioară locul plăcut de vânatoare a lui Maximilian I.

Înainte cu patru sute de ani, aceste păduri răsunau de buciumul vânătorilor și urletul cânilor, cari alungau cerbii fricoși. Pe cărările încurcate din Martinswand, cum spune povestea, s'a rătăcit odată împăratul, urmărind o capră neagră; din jos să poate vedea încă peștera, unde — se zice — a scăpat de pericolul de a să perde. —

Pe noi însă nu ne a adus aici însămnătatea istorică a locurilor. În locul castelului de vânat acum este o bisericuță. Lângă ea să ridică îndesuite câte-va căsi simple de piatră, în cari vezi, nu traistă de vânat, buciumul și pușca, ci unelte moderne pentru industrie și economie. Călugării benedictini din nou au început opera, prin care cu o mie de ani înainte au deschis cale culturii creștine; stirpesc pădurii cultivă pământ: pregătesc terenul productiv pentru prosperarea industriașilor creștini. Ideile profesate de acești călugări desinteresați într'adevăr apropie de rezolvire întreagă chestiunea socială.

Prin zăpada ce scârțâie sub picioare grăbim spre țărniștii râului Inn. Acolo ne așteaptă o luntre mare, pe care o conduce un călugăr benedictin. În cinci grupuri bravul luntraș ne-a trecut pe toți. Abia ne scoborâm și salve puternice de dinamit ne vestesc, că suntem oaspeți bineveniți. Practici lucrători! Pușcăturile de bucurie încă le întrebuintează cu folos pentru sfărmearea stâncilor.

În curtea Institutului ne întâmpină Superiorul. Un om înalt, uscățiv, tinăr și cu o privire pătrunzătoare. El e singurul preot al Institutului. Ne conduce în Refector, unde prin câte-va cuvinte, spuse într'un dialect apăsător tirolez, ne salută. Pe scurt ne espune scopul, modul de viață și aranjarea Institutului. «Scopul nostru — zice între altele — este plantarea credinței adevărate în popor, înflorirea vieții creștinești în clasa muncitorilor. Tinerii industriași îi creștem pentru viață și nu pentru saloane. De aceea am scos din Institut orice comoditate, lux și articlii netrebuincioși. Nu vrem să ajungem soarta acelor orfanotrofii aranjate pompos, cari cresc domnește copii strănși de pe ulițe și apoi îi trînit în aerul stricat din hrubele scunde și acoperite cu paie: înmulțind astfel numărul neîndestuliților și proletarilor. Le-am dat ca principiu de viață *antialcoolismul, antinicotinismul și vegetarianismul*. În trei ani cât stau aici trebuie să supoarte acest mod de traiu. Poate vi se pare un rigorizm esagerat. Dar cugetați, d-lor, că traiul mai

târziu pretinde multă abnegare, că necunoaşterea de sine, căutarea plăcerilor desfrânate naşte în societate lupta unuia contra altuia. Dintre alumnii mulţi urmează şi mai târziu o abstenenţă formală în beuturile alcoolice, ceilalţi, cu puţine excepţiuni, duc un traiu foarte cumpătat. Câte nefericiri familiari nu să încunjură astfel! Altcum o pildă bună pentru membrii noştri este şi viaţa familiară, care ne caracterizează în-treg Institutul. La olaltă mănăcă din aceleaşi mănăcări, la olaltă lucră cu măestrii lor, în acelaşi loc dorm, la olaltă să roagă şi să împăr-tăşesc de aceleaşi bucurii. Acest comunism le îndulceşte petrecerea aici şi în viaţa de mai târziu încă să bucură de fructele unei îndestuliri așa de fericite. Este rar cazul când ucenicii după-ce ies de aici să rumpă ori ce legături cu crescătorii lor. Aşa creştem, cu ajutorul lui D-zeu, o nouă generaţiune, care seamănă şi face să incolţească între muncitorii părăsiţi, credinţa creştină, virtuţile adevăratului socialism: «religiositatea, pacea familiară şi dorul de muncă».

Cuvintele dulci ale părintelui au fost viu aplaudate.

În patru grupuri am pornit să vizităm fiecare ram de industrie. Scriitorul acestor şire a vizitat singuraticile ateliere condus de însuşi superiorul. În tot locul ordine, curăţenie, străduinţă.

Mai întâiu am mers în atelierul croitorilor. Ne întimpină un bă-trân cu o barbă albă, cu o faţă serioasă şi așa de blândă, care — a-mintesc în treacăt — e şi orgonist şi un foarte bun pictor. Portretul din Refector al lui Piu X actualul Papă încă el l'a pictat. Opt fecioraşi lucră: unul croeşte, altul coase, un al treilea peteşte.

Întreb pe moşul cu barbă albă, cum e împărţit timpul de lucru? Mi-a spus întreagă ordinea zilei: şi e escelentă: 9 oare de lucru, 8½ odihnă şi 6½ pentru recreare şi împlinirea datorinţelor religioase. De aici să comandeză vestminte în multe state ale Europei: în Ba-varia, Prusia, Austria şi Ungaria, ba adeseori merg pachete cu vest-minte ieftine şi în Italia. Iată, că diligenţa împreunată cu cruţare face concurenţă chiar şi fabricilor.

De aici mergem în atelierul *măsarilor*. Sunt doae. Unul unde să isprăvesc lucrurile mai fine. Conducătorul ne arată un pachet de hârtii cartonate, aşezate peste olaltă: sunt planuri pentru altarele şi mobilele de lux deja isprăvite, sau ce sunt încă a se esecuta, începând dela cea mai primitive încercări şi până la înaltul grad de perfec-ţiune. În Dumineci şi sărbători ucenicii primesc instrucţie în pictură dela măiestrii cei mai destri. Peste tot în fruntea fiecărui atelier este câte un absolvent al şcoalei mecanice din Viena.

Mergem apoi în sala cea mai prozaică: în grajd. Vre-o 60 de vaci erau legate la iesle. Lângă grajd este ocolul caprelor şi coteşul

porcilor. Benedictinii le țin acestea numai pentru cvalificarea mai multilaterală a învățăceilor lor. Fiitorii proprietari aici învață cum să-și țină vitele curate, în carne bună și în grajd cu aer curat, iar din lapte cum să pregătească untul admirabil, despre care ne-am convins la ojină. —

De aici am mers în secția grădinăritului. În trei case calde să scutesc de gerul iernii gingașele flori. În fiecare casă câte 2—3 feciori curățesc, plivesc, încălzesc ori aerizează. Terenul cel mai vast al activității lor acum este acoperit de zăpadă. În casele acestea de sticlă e bătaoare la ochi cu deosebire fața sănătoasă a lucrătorilor. Traiul cu vegetale nu le strică, nici berea ori fumatul nu le împedecă mistuirea. Dintre 60 de lucrători numai în atelierul de croitorie am văzut unui doi mai palizi, pentrucă însași meseria, adică cu sine aceasta. Intreb pe supravighetor ce fac cu florile acelea multe? O parte — îmi spune — le trimitem la Innsbruck, celor cari le comandează. Celelalte în cinste le ducem prin satele vecine și împodobim altarele bisericilor. Așa slujesc acești oameni lui D-zeu, și au și ei venite, de cari încă au lipsă cari din 60 de inși, abia 30 plătesc taxa lunară (20 cor.) ceialalți sunt gratis.

Sosim într'o nouă aripă a edificiului. Aici este aranjarea cea mai modernă, viața cea mai sgomotoasă. Roate mari mânate de curentul electric să învîrtesc a lene. În etaj este păpucăria cu 14. ucenici sub conducerea unui măestru espert. Când întrăm, ucenicii, cari azi mâne „scapă“, cu un suris șrtengăresc privesc când la noi, când unul la altul. Șed pe scaune cu trei picioare. Unul coase, altul taie cu foarfecile, ori bate cu ciocanul. Este aici și mașină de cusut și de tăiat talpa, de rătezat călcăiele și bătut cunile. Acestea însă numai aceia le folosesc, cari sunt deja esperți în lucrul de mână. Așa îi pregătesc pentru viața viitoare, când vor avea să-și deprindă însuși măestri. Cu deosebire am admirat aici mașina, care bate cunile. Ea cioplește cunile și momentan le și bate în talpă. Cu aceasta mașină într'o minută poți bate talpa la un păpuc.

În parterre sunt mașinile pentru măsurii. Patru roate mânate de electricitate sună încontinuu în urechile lucrătorilor. Aici unul creapă scânduri, altul giluește și iarăși altul strugărește. Pregătesc admirabile rame (cadre) pentru icoane, și scândurire netede le duc în atelierul amintit pentru o prelucrare mai fină.

În vecini este făurăria. Am admirat pregătirea șurubilor și mai ales cum un bărbat îndesat, cu fața dură, un adeverat Vulcan, bate fierul roșu, dându-i formă. Cât influințează ocupațiunea chiar și asupra

trăsurilor feței. Dela croitor și până la faur poți face bune studii psihologice.

Am terminat vizitarea. Erau 4 oare. Superiorul ne invită la o ojină. Pe masă erau blide mari tiroleze pline de lapte. Lângă ele unt și miere de stup. În decursul mâncării mai mulți și-au făcut observarea, că nu e greu să trăiești cu vegetale pe lângă mâncări așa gustoase. Și e și ieftin traiul: cu 20 cruceri ne săturăm bine.

Tot la masă ne mai spune superiorul, că ucenicii sunt constituiți în Congregațiuni, că în fiecare zi ascultă sf. liturgie și regulat să cuminecă, iar timpul de recreare încă trece foarte vesel. Iarna să sanie, vara să scaldă în apa proaspătă a râului Inn. Fac și deprinderi de arme și cu ocazii mai sărbătorești bubuie tunurile, — fabricate de ei înșiși.

Incântați am părăsit acest institut de model. La poartă am intrat și în peștera dela Lourdes, în boltitura căreia o lampă electrică ascunsă, face să strălucească chipul Sfintei Ficioare. După muncă de 9 oare, lucrătorii cu mâinile dure, îmbrăcăminte murdară, sprâncene negre, dar cu față senină aleargă aici să-și înalțe în rugăciuni sufletele la aceasta Ființă ideală. Ce contrast între priveriștea esternă și evlavia internă!

Când am ajuns la țărnișorul râului Inn, din nou a bubuit dinamitul și am văzut bucăți de stâncă rostogolindu-se prin zăpadă. Acest adio este munca de două oare a ucenicilor de grădinari. Dar munca lor n'a mers în pagubă; după câte o pușcătură, la primăvară sămănătura o mai estind cu câți-va pași între stâncile pustii.

Din luntre încă odată am privit spre *Martinsbühel*. Simțeminte vii îmi copleșesc sufletul. Înainte-mi să estind aceste ziduri, ca și o cetate din evul mediu, încunjurată de mișcările lumii moderne. Nutrire cu vegetale, extirpare de păduri, zdrobire de stânci, muncă, liniște, evlavie, toate să împreună cu progresele industriei moderne și cu simțământul acela practic, care să interesează de tot ce poate promova cultura creștină. De ce nu e capabilă iubirea lui Christos, care să însuflețește, nu pentru interesul egoist, ci pentru împărăția pământească a lui D-zeu și de binele societății! Iată acei călugări desinteresați, acei agitatori și muncitori «leneși» cu lucrul lor ostănicios și desinteresat cresc o nouă generațiune pentru clasa industriașilor, care are să deie societății omenești muncitori folositori, buni părinți de familie iar pentru rezolvirea chestiunii sociale niște cinstiți îndrumători, pe un temeliu, care *singur* poate stă contra luptei intereselor private: temelii evangheliei lui Christos.

Trad. de: ION CÂMPEANU.

Consummatum est.

«S'a săvârşit spăşirea» resună de pe cruce;
 Văzduhul repeţeşte: «s'a săvârşit spăşirea»
 Şi'n clipă universul întreg înmărmureşte;
 Se zguduie pământul; trăsare omenirea,
 Chiar soarele din ceriuri de groază îngălbineşte,
 Şi se cufundă 'n noapte, văzându-i restignirea
 «S'a săvârşit» şi eată un tron se prăbuşeşte
 Şi voevodul lumii, Satan eşit din fire
 Pierzându-şi tronul fuge, învins de Nazarenul...

Un semn se 'nalţă 'n lume, semnal de mântuire
 Şi 'nvingere: e crucea, ce 'nvinse Babilonul,
 Şi prăbuşi 'ntr'o clipă o mare stăpânire.

Trudita omenime începe o nouă viaţă:
 Viaţa re'nvierii, în care stăpâneşte
 Iubirea... Focul sacru, aprins în Galilea,
 Popoare, ţări şi inimi străbate şi încălzeşte...
 Sosit'a noua lege, sosit'a împărăţia
 În care Nazarenul Christos împărăţeşte!

VIRGIL POP

Cugetări scrise în închisoarea dela Cluj.

Fiecare revoluţie trebuie să nască un adevăr pe lume, şi fiecare crisă prin care a trecut omenimea a produs un bine sau germinul unui bine, dar nimic până acum nu a putut să desfiinţeze falsul patriotism.

Falsul patriotism este masca egoismului în timpurile de tulburare.

Aceia cari speculă libertăţile popoarelor, cari nu au altă principie decât interesul personal, alt Dumnezeu decât pe sine înşişi, altă profesie de credinţă decât noi prin noi şi pentru noi; aceia cari nu cred

nici în popor, nici în libertate, nici în sacrificiuri, nici în devotament se acopăr cu haina patriotismului în zile de lupte, în zilele cele mari ale popoarelor. Ei parcă fac sacrificiuri, dar nu sacrifică nimic, ci pun la dobândă.

Frasele sunătoare ale acelor ce grăesc mult ascund adeseori precugetări urâcioase. Adevăraţii oameni ai poporului, aceia cari gândesc ca dânsul, vorbesc puţin, lucrează cât pot şi plâng, când alţii tot grăesc! Poporul suferă şi geme; poporul lucrează, poporul nu grăeşte decât prin tăcerea lui.

Când adevăraţii oameni ai poporului au grăit şi cu umărul poporului au răsturnat o lege despotică, un rege, o instituţie nedreaptă, falsii patrioţi se îndeasă la paradă, apucă partea cea mai mare... şi atunci advin lucruri neauzite, de cari naţiile se ruşinează mai pe urmă.

Sub cuvântul de adevăr şi de bine comun, falsii patrioţi sună în în toate părţile, şi în sinul gloatelor se găsesc oameni buni, însă slabi de minte, cari se escaltă la vorbele lor, se răspândesc prin ţară şi tulbură conştiinţa concetăţenilor.

Gloatele sunt îndurătoare, căci ele simt puterea lor.

Toate popoarele au asemănare între ele, căci au aceleaşi suferinţe; ele au instincturi generoase.

Hulă şi blăstăm asupra celor ce înşală popoarele!

Oamenii libertăţii sunt pentru respectul şi neviolabilitatea omului; falsii patrioţi sunt pentru măsurile de sânge, de incuiziţie de turbare.

Libertatea nu poate tot odată să fie binele suprem şi să sufere arbitrarul.

Arbitrariul ucide libertatea, şi adeseori el se naşte din escusul libertăţii, din licinţă.

Adeseori aceia cari strigă în contra aristocraţiei, sunt nişte aristocraţi ascunşi în sdrenţele demagogiei, nişte falsi patrioţi.

Aceşti aristocraţi de uliţă, de noroiu, de patimă sunt cei mai aprigi duşmani ai libertăţii. Ei decretează legile pe proscricţie, ei măsură şi vând libertatea ca o marfă; ei aruncă pietre oamenilor de pace şi de onoare; ei acasă de tradare pe cine nu vrea să scoboare în rândul lor.

Adevărați patrioți sunt senini, căci adevărul este senin ca ceriul zilelor frumoase; sunt îndurători, căci libertatea este mizericordioasă; sunt drepți, pentru că libertatea este însăși dreptatea.

Evanghelia este cartea libertății. Christos nu a zis: «Ucideți pe aceia cari nu vreau să creadă în mine»; Christos a zis: «Cuvântul este pentru toți acei care vreau să'l asculte».

Dacă Christos s'ar cobori astăzi pe pământ, falsii patrioți l-ar răstigni în numele libertății.

O, libertate, tu ești strigătul lumii, dar nu este încă credința sa!

Nu bunele legi, dar bunii judecători apără altariul libertății.

Judecătorii cari discută legea, aceia cari gândesc la înaintiri și sunt mușcați de șerpele ambiției, aceia cari consideră legea ca un mijloc folositor pentru sine, sunt mai periculoși decât plagele Egiptului.

Judecătorii cari gândesc la siguranța societății, la suferințele omenirii, la mărirea sacerdoțiului ce sunt chemați a esercita, acei judecători însămnați pe frunte cu degetul lui Dumnezeu sunt adevărați stâlpi ai templului Dreptății; ei sunt gloria unei nații.

Nația lucrează pentru toți, judecătorul trebuie să lucreze pentru fiecare.

Când judecătorii vor înțelege caracterul sacru al misiei lor, atunci numai libertatea va domni în lume!

Zelul degeneră în patimă și patima în nedreptate. Judecătorii estra-ordinari, tribunalele excepționale, puterile discreționare, etc., nu undează libertatea, ci terorismul.

Dacă sînt oameni de bună credință, cari cred în asemeni mijloace, plîngeți-i! dar mai cu samă plîngeți popoarale cari li sufăr!

Terorismul naște despotismul în numele libertății! Despotismul naște o suferință surdă, ce deschide în inimi isvoare nescate de ură și de răsbunare.

Interesele leagă pre oameni, dar interesele trebuie să fie reciproce!

Fundați programul libertății pe această basă simplă și nu va mai exista dușmănie între nații, nici ură între oameni

Nu ziceți «fie-cărui partea sa»; dar ziceți: «tuturor aceeași parte».

Când șefii națiilor se vor gândi serios la fericirea popoarelor și vor înțelege, că mărirea lor adevărată consistă în binele comun, atunci

ei vor fi cei întâi cari vor proclama libertatea, căci prin libertate mijloacele fie-căruia se întind, puterile-i se înzecesc, dorințele nobile își iau sbor și inimile se unesc într'o sinceră frăție.

Însă a înnjosi pe unii pentru a înălța pe alții, nu este un act conform cu principiile fraternității, nici cu principiile dreptății.

Șefi ai națiilor, judecători, patrioții! voi toți cari aspirați a fi mari în lume, gândiți-vă în actele voastre că nu este mai sfânt, mai simplu, mai Dumnezeesc adevăr decât acesta: *Nu face altuia ceea ce n'ai voi să ți-se facă ție!*

Dacă aș avea să-mi fac testamentul politic, aș zice concetățenilor mei:

«O, fraților, alegeți judecători buni!

«Opriiți birocrăția de a deveni o putere despotică; căci ea nu trebuie să fie decât *servitoarea* publicului care o plătește.

«Astupați-vă urechia la glasul falsilor patrioți. — Astfel țara va fi scăpată de trădători și călăi.

Cu cât dobândesc experiență prin studiul omenirii, mă conving că libertatea absolută este, cu neputință în lume fără o deplină transformare a neamului omenesc.

Printre instituțiile moderne, garda națională este una din cele mai frumoase și tot odată mai periculoase.

O gardă națională inteligentă, serioasă, lipsită de fanatism politic reprezintă siguranța publică, ordinea, respectarea legilor, libertatea individuală și neependința patriei.

O gardă națională neinteligentă devine instrumentul orb al falsilor patrioți. Ea poate să puie în pericol libertățile publice, înlocuind despotismul tronului prin despotismul uliței.

Dintre toate despotismele nici unul nu e mai urât decât acel ce cată prin fereastră înlăuntrul familiilor, se amestecă în afacerile private și face a depinde siguranța, liniștea și chiar viața concetățenilor de la protejerea indivizilor, iar nu de la scutul legilor.

Libertatea în mina mulțimii este o armă cu două tăișuri.

Acolo unde principiul egalităţii, de şi consacrat prin lege, nu a prins încă rădăcina în moravuri, minorităţile vor fi adese victimele majorităţilor, căci gloatele sînt mefiance (neîncrezătoare), neluminate şi lesne de a pleca urechia la minciunile şi la perfidia celor răi.

In aşa stare de lucruri ades libertatea este înlocuită prin brutalitate, şi egalitatea prin silnica reducere a tot ce este mare la o măsură mică şi degrădătoare!

Lumea aspiră a se reînoui! Cine poate însă prevedea toate daunele, toate suferinţele, ce sînt rezervate lumii!, . . . Numai atunci omenimea va hălădui în bine şi în pace, cînd caritatea evanghelică îşi va relua locul ce i se cuvine în organizarea soţietăţilor!

(Din »Scrieri« ed. de P. V. Haneş, pp. 181—185).

Alexandru Russo.

Stiinţele naturale si credinta

BCU Cluj Central University Library Cluj

de

Dr. Iuliu Florian, preot militar.

În Berlin este o societate cu numele »Monistenbund«. Sufletul ei este profesorul Ernst Haeckel, ear scopul ei: de a lăţi în cercuri cât mai largi ideile materialiste, propagate prin darvinism şi evoluţionism, şi prin ediţiuni populare a cărţilor de acest feliu să facă să străbată şi în massa poporului aşa numitele rezultate ale ştiinţei şi culturii moderne, cari după părerea materialiştilor de azi sînt în contrazicere cu credinţa creştină. —

În hotărâtă opoziţie cu aceasta ceată de apostoli materialişti, care clădeşte totul pe teorii şi fraze frumoase, este o altă societate a bărbaţilor serioşi de ştiinţă, numită »Société scientifique« cu sediul în Bruxella. Deviză acesteia e: »Intră raţiune şi credinţă nici cînd nu poate esista contrazicere adevărată«. ¹⁾ Aceasta societate ţine din timp în timp conferinţe, în cari să discute teme controversate cu privire la relaţiunea dintre credinţă, ştiinţă şi natură. Temele discutate sînt publică, în almanachul societăţii intitulat. »Revue de questions scientifiques«.

¹⁾ Conc. Vat. De fide cath. Cap. IV.

Cercetând mai cu de-amănuntul modul cum lucrează aceste două societăți și făcând o comparațiune între ele, aflăm de o parte oameni, cari fără să pătrundă cu toată seriozitatea în natura lucrurilor, pe cari le pun în opoziție cu credința, prin fraze filosofice, vreau să scuture jugul și obligământul, lor atât de neplăcut, al eticei creștine, de altă parte aflăm oameni conștiențioși, cari lucră numai pentru a erua adevărul și în fața celor neștiutori grăesc așa, precum în cercetările lor înșiși s'au convins.

Lumea mare însă să pare că mai bucuros ascultă de glasul celor dintâi, căci mare parte din ce să scrie astăzi, să scrie sub influința curentului materialist și pare că e o fală de a lucra azi sub egida unui. Fichte, Haeckel sau Spencer, fără de a face deosebire între părerile lor individuale, bune eventual, și între principiile lor false.

În veacul din urmă, care ne-a adus atâtea înlesniri pe toate tere-nele, mai ales s'a înlesnit în mod uimitor comunicația indeilor, prin tot felul de scrieri. Nu-i mirare deci dacă a străbătut și în societatea inteligenței noastre teoriile moderne despre pretinsul contrast între științele naturale și credință, întră progresul în cultură și între biserică conservativă prin fire. Mai ales în cercul tinerimei să surprind mulți de legile mari și tainice ale naturei când dau față mai întâi cu acelea, și exclamă descurajați de odată: »De când am învățat fizica, botanica și anatomia, mi-am pierdut toată credința«.

Tractatul de față are de scop să servească ca o orientare în chestia discutată a raportului dintre științele naturale și credință.

I.

Din trecutul științelor naturale.

Filosofilor materialști din timpul mai nou le place să prezinte biserică ca și dușmană a oricărui progres. Cu deosebire vederile mai noue din domeniul științei naturale le presintă ca niște succese indis-cutabile ale minții omenești, câștigate în »marea luptă« contra bisericei. Aceasta aserțiune neintemeiată a dat și dă și azi mult de lucru apolo-geților creștini.

Credința bisericii creștine, cu un trecut de 19 veacuri, multora din învățații moderni li-să pare prea învechită și nepotrivită timpului nostru, de aceea ar vrea să o înlocuiască cu o religiu-nă nouă, religiunea așa numită a naturei, iar biserică ar vrea să o așeze, cu tot ce are într'un muzeu, unde să se păstreze cu pietatea cuvenită, ca peste sute și mii de ani să rămână ca o pomenire a unei robii morale impuse

omului pe timpul când nu era încă deplin liber și conștiu de menirea lui.

Cu toate eforturile acestor naturaliști sau mai bine zis filosofi, credința creștină rămâne și va rămâne nealterată în dogmele sale, căci acelea sunt mai pe sus de ori ce vederi omenești, mai trainice decât ori ce înțelepciune omenească, care dacă nu este în conglăsuire cu adevărul cel vecinic, o îngroapă chiar timpul în care s'a ivit.

Biserica, al cărei scop e de a aduce lumină peste toată făptura în special de a deștepta și a lumina mintea omenească, nu e dușmană și nu poate fi dușmană a vre unui progres, cu atât mai puțin a naturii și a științelor naturale, căci intemeietorul ei, Isus Hristos, atât prin intruparea, cât și prin activitatea sa a arătat, că întră credință și natură, între D-zeu și om, există cea mai perfectă armonie.

E adevărat, că conform chemării sale de a priveghia asupra adevărului vecinic, totdeauna își ridică glasul împotriva științei, atunci când vede, că aceea nu mai servește acelu adevăr, ci lucră în contra principiilor firești și, după cum s'a exprimat marele Pasteur ²⁾ în fața academiei franceze, neagă idea cea mai pozitivă ce există, adică idea lui D-zeu. Atare știință, care lucrul cel mai pozitiv, idea personală a lui D-zeu o eliminează, nu mai e știință pozitivă, nu mai înseamnă progres, ci regres, și ca atare nu poate contribui cu nimica la deșteptarea și luminarea minții omenești,

Trecând la obiect, în cele următoare voi aduce câteva date din trecutul științelor naturale, pentruca să arăt, întru cât e adevărată aserțiunea despre neîmpăcată dușmănie dintre credința și știința naturală.

Profesorul dela universitatea din Jena Ernst Haeckel, apostolul religiunii naturale zice despre Isus Hristos, că a fost om neînvățat care »nici idee nu a avut despre filosofia greacă și știința naturală, care, deja cu jumătate de veac înainte, a fost ajuns la stare de înflorire.« ³⁾

E lucru de mirat, că singur Haeckel îl numește pe Hristos neînvățat, pe când alți învățați moderni îl fac om genial pentru ca apoi cu atât mai ușor să-i poată nega natura dumnezească.

E adevărat, că Isus nu a învățat în școli, dar tocmai aceea e, minune, că deși nu a fost »învățat« în senz comun omenesc, învățăturile lui să propun azi chiar și la universitățile cele mai vestite și încă în loc de frunte.

²⁾ R. A. Kneller S. I. Das Christentum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft 2. Aufl. Freiburg i. B. 1904. p. 327.

³⁾ E. Haeckel: Welträtsel 8. Aufl. Bonn 1902 pag. 360.

Ce priveşte cunoştinţele lui Isus Hristos despre lucrurile şi legile din natură, acele, întru cât a aflaf de bine să grăiască despre ele, nu lasă nimic de dorit. Dar nu acesta a fost scopul Mântuitorului, ca să ţină prelegeri despre legile fizicei sau astronomiei, la cunoştinţa cărora omul poate ajunge şi cu ajutorul minţii sănătoase, ci să înveţe omenimea pe ce cale poată ajunge unul fiecare la desăvârşirea ce o doreşte. Cunoştinţele teoretice din diferitele ramuri ale ştiinţei încoardă şi obosesc mintea omenească, nu e capabil unul fiecare om să le înţeleagă, de aceea nu pot avea loc întră învăţăturile acelea, cari sunt menite pentru uşurarea şi mângăierea tuturor oamenilor din toate timpurile.

Cuvintele lui Isus, întru cât ating lucrurile din natură sunt pur simbolice, au de scop de a ilustra învăţăturile cereşti şi a le face accesibile pentru popor, care trăind în mijlocul naturei mai uşor să lasă convins prin icoane şi asemănări luate din jurul şi apropierea lui. Asemănările despre sămănătorul, despre smochin, despre cunoaşterea timpului după faţa ceriului etc. arată cea mai frumoasă cunoştinţă a lui Isus despre legile naturei, dar sunt numai un mijloc pentru un scop mai înalt şi nici de cum esplicări din tainele naturei. Dacă, după dorinţa profesorului Haeckel, Mântuitorul ar fi intrat mai adânc în fenomenele naturei şi ne-ar fi descoperit legile sistemului solar, electricitatea telefonul şi maşina de sburat, toată misiunea să înaltă şi-ar fi pierdut nespun de mult din însămnătatea ei, căci atenţiunea poporului şi a clasei mai culte peste tot s'ar fi îndreptat asupra acelor curiosităţi, pentru cari încă nu era pregătită ştiinţa omenească.

Ţinuta lui Hristos faţă de natură e solemnă şi deamă de misiunea mântuitoare. D-zeu-omul e stăpân şi prietin al naturei, de o potrivă. Stăpânirea lui Isus peste natură apare la naşterea lui, când steaua de pe ceriu aleargă spre răsărit, ca să-i aducă închinători; despre puterea lui stăpânitoare a toate grăeşte viforul şi marea potolită, mormânturile deschise la moartea sa pe cruce, şi soarele care şi-a ascuns faţa, să nu vadă cea mai mare nedreptate ce să petrece pe pământ, ucizându-se Fiul lui D-zeu.

Legătura amicală a lui Isus cu natura o dovedeşte taptul, că munţii şi ţarmuri mării i-au servit de catedră, de unde a vestit lumii învăţăturile sale, o exprimă mai departe în mod clar cuvintele acelea, prin cari înşuşi să asamănă pe sine cu vieţuitoarele naturei zicând: Vulpile îşi au viezuinile lor şi păsările ceriului cuibul lor, iar Fiul omului nu are unde să-şi plece capul«.4)

4) Mat. 8. 20. —

Biserica, a cărei chemare e de a lăți învățăturile, rostite mai întâiu de pe culmea munților, de pe țărmurii mării Tiberiade și în văile umbroase ale Cesăriei lui Filip, încă nu putea să aibă altă ținută față de natură și legile ei, decât aceea ce a avut însuș învățătorul.

Aieva biserica întotdeauna a promovat cunostința mai amănunțită a naturei și a legilor ei și nu arareori preoții au fost cei mai buni cunoscători ai tainelor naturei, ca de es. părintele iezuit Scheiner († 1650) vestitul astronom, care a descoperit petele din soare. Ba, după cum să exprimă naturalistul du Bois Reymond »Știința naturală modernă, ori cât de paradox sună, are de a-și mulțami originea ei creștinismului.«⁵⁾

Cât de adevărate sunt aceste cuvinte să poate vedea din o scurtă reprivire istorică asupra științelor naturale.

Lăsând la o parte vederile străvechi despre natură, ce le aflăm espuse la Omer și Esiod, că pământul e încunjurat cu apă, din care ies toate râurile, iar aceste au legătură suterană între sine, vânturile sunt legate de loc și ținute prinsă în foi etc. cei mai învățați bărbați innainte de venirea lui Hristos au avut păreri greșite despre legile naturei. Și, bine de însămnat, acești învățați tocmai pentru că s'au abătut dela vederile generale luate din mitologie, erau socotiți de escentrici.⁶⁾

Astfel Thales din Milet zice, că principiul fundamentat al tuturor, lucrurilor e apa; din apă s'au făcut toate. Școala lui Pythagora susține, că substanța tuturor lucrurilor e numărul. Xenophanes înșiră patru elemente din care să compune toată lumea, focul, apa, aerul și pământul.

Chiar și Aristotel, care e cel dintâi naturalist mai temeinic și care cuprins în tractate sistematice știința naturală, criticând părerile greșite are o mulțime de incorectități. »Magistrul« precum îl numesc toți scriitorii; evului mediu, provocându-se la el ca la o autoritate infalibilă, susține un lucru dovedit de absurd de Pasteur, că orice corp umed dacă să uscă, e în stare să producă animale.⁷⁾ Plinius, contimporanul lui Hristos și naturalist, încă nu face altceva decât resumează părerile învățaților greci.

Ce privește știința naturală la alte popoară vechi, cari nu s'au avântat la un așa grad de cultură, ca grecii și romanii, de sine înțeles că nimic nou nu putem aștepta dela acelea, dacă înșiși savanții clasici au avut păreri de tot false.

⁵⁾ La Dr. Demert: Christus u. die Naturwissenschaft, Stuttgart 1908. p. 39. —

⁶⁾ W. Windelband: Abriss der Geschichte der Mathematik u. der Naturwissenschaften im Altertum, München 1894 pag. 276—280.

⁷⁾ Prüfung der Lehre von der Urzeugung L. Pasteur übers: von Dr. Wieler ex Anall de Chem. et Phys. Bd. LXIV. Ser. 3. 1892.

Chinezii, indienii și babilonienii ocupă o pagină frumoasă în istoria științelor naturale, dar de succese mai mari nici la aceste popoare nu putem da. Aceasta provine de acolo, că zeificau natura, adora soarele, luna, deosebite stele, credeau în întruparea zeilor în anumite animale etc.

Credința aceasta umplea de un respect și de un fel de groază pe vechii păgâni și adoratorul soarelui, stelelor sau al cutărui animal, să fi fost elcât de învățat scrutător al naturii, nu cuteză să aprofundeze tainele și legile ei, ca nu cumva intrând în acele misterii și tulburând liniștea zeilor, să se facă vrednic de pedeapsa lor.

O astfel de credință a fost o adevărată piedecă pentru ori ce progres în științele naturale, căci oprea direct cunoașterea mai amănunțită a tainelor naturii.

Biserica creștină nu poate fi învinovățită, că ar fi pus direct, piedecă în dezvoltarea științelor naturale și dacă să pare că ar fi făcut-o aceasta, de es. în cazul lui Galilei, tot lucrul își are explicarea sa în zădul bisericii de a păstra nealterat tezaurul credinței depus în Sf. Scriptură.

Cazul celebru al lui Galilei îl aduc contrarii ca o dovadă cum împiedecă biserica catolică ori ce progres, fără însă să spună că, precum vom vedea din cele următoare, cauza judecării lui Galilei în mare parte au fost protestanții.⁸⁾ (Va urma)

SCRIITORI ȘI SCRIERI

F. X. Wetzel: „Vatra Familiară“.

În Blaj apare, în zilele acestea, o cărtică cu acest titlu, a cărei ființă se datorește societății clericilor „Inocențiu Micu Clain“. Am prevestit-o mai înainte și vom mai vorbi despre ea, pentru că ea înseamnă o nouă pornire în vechiul centru de cultură, care este Blajul.

Societatea de lectură a clericilor din Blaj scoate aceasta carte după Wetzel, un răspândit scriitor al Germanilor, care a scris număroase broșurele pentru păturile largi, cu bune îndrumări și sfaturi, întemeiate

⁸⁾ Nuovi docum. inediti del proc. di Galilei Fizenze 1878 la Mart Kirchengeschichte Trier 1903 p. 576—77.

pe învățătura și filosofia creștinească. În nemțește aceste cărțicele au fost și sunt foarte apreciate și răspândite; unele au ajuns pân'acum la a 7 și 8 ediție și aproape toate au fost traduse în alte limbi. În sfârșit, Wetzel e un scriitor popular de o netăgăduită valoare.

Ceea ce ne înbucură pe noi deosebit, și ceea ce dorim să relevăm aici cu deosebită satisfacție, este noua pornire care se înfiripă în școalele Blajului nostru. Inimile tinere, prinse sub lungile haine negre ale buneii sfieli crestinești, încep să se încălzească și să se frământa și ele de marile probleme, cari se agită astăzi în viața neamului nostru din această țară. Și ca o dovadă de această încălzire, viitorii îndrumători ai satelor noastre, trimit în lumea largă a obștii românești o broșurică care, ori cum va fi, este vestitoarea unei noi porniri, vrednică de toată luarea aminte.

Ne-au căzut în mână, șirele tipărite înfruntea celei dintăiu cărțicele, și le dăm aici, pentrucă apun mult și lămuresc pe deplin noua tendință a teologilor din seminarul Blajului.

»Noi, — astfel grăiesc purtătorii noiei porniri — cei cari dăm în lumea largă a obștii românești această cărțică, suntem o societate de tineri, cari ne gătim să fim apostolii de mâne ai fraților nostri rămași acasă la coarnea plugului sau la orașe, o societate de viitori ostași ai credinței părinților noștri, o societate de clerici.

În clipele de odihnă, pe cari ni-le îngăduie școala și cărțile ei de învățătură, ne adunăm cu toții și, stând alături frățeste, ne gândim și noi la multe, la ziua de astăzi și la cea de mâne, la noi, la părinții și la frații noștri, cari ni-au trimis aici la metropolie, la calea noastră din viitor și la rostul nostru, ce va se vină, și din aceste gânduri și sfaturi cu noi înșine, pornesc îndemnuri, și firea noastră tinerească ne face să ne gândim de pe acuma la luptă, ne face să încercăm acuma, toți împreună, ceea ce vom aveă să facem peste câțiva ani respirați, câte unul, în via Domnului. Și, mai ales, ne gândim să întrebuițăm bine clipele de recreare, pe cari ni le îngăduie cartea, dând și noi mână de ajutor acelora, cari ostenesc astăzi să îndrume iubitul nostru neam românesc în spre zările luminoase ale fericirii pământești și veșnice.

Societatea noastră a înțeles și în trecut însămnătatea apostolatului prin slova tipărită, folosul răspândirii cărților bune. Și hărnicia înaintașilor noștri a rodit un mănunchiu de cărți de o valoare netăgăduită. Dar acestea cărți erau îndreptate, în mare parte, cătră o anumită seamă de oameni, cătră preoți.

Astăzi însă, când puțința de-a cetl s'a lățit pretutindenea, chia si în celea mai ferite sate și mai umile colibe, astăzi, când în sfârșit și pătura noastră largă își cere cărțile sale — ne-am simțit dato

faţă de această cea dintâi încercare, un şir mai lung de publicaţii, a căroră ţintă e înainte de toate, ca să fie o hrană bună, edificatoare, creştinească, a mulţimii pe care vom avea să o păstorim.

În scopul acesta am ales, deocamdată, cărţicele răspânditului scriitor german F. X. Wetzel şi începem să le dăm pe româneşte, prefăcându-le, întru cât ne îngăduie puterile şi întru cât se poate — după nevoile şi lipsurile noastre româneşti. Şi, pătrunşi de marele adevăr, bătrân ca lumea, că la temeiul fiecărui neam stă familia, altceva mai cu folos nu puteam da, acum la început, decât această broşurică, care să folosească, învăţând, sau lecuind pe alocurea, tocmai la rădăcina fiinţii noastre.

De închiere amintim, că sfaturi primim cu inimă deschisă, dela aceia cari ni le pot da, şi, pe viitor, dacă vor veni, ne vom îndrepta după povaţa lor, în întruparea ţintelor, despre cari pomeniam mai sus şi spre cari nizuim cu tot avântul sufletelor noastre tinere.

Blaj, la Buna-Vestire, 1909.

Societatea „Inocenţiu Micu Clain“.

Când cetim aceste şire, cari cuprind atâta căldura sănătoasă ne gândim câte lucruri frumoase şi de folos nu ar putea izvari din atâta energie şi vigoare, câtă înmănuşiază zidurile facultăţilor noastre? Avem atâtea societăţi de lectură, resfirate în largul Ardealului, pe lângă episcopiile noastre de ambele confesiuni, cărora dându-li-se mai multă importanţă de cât pânacum, din partea celor mai mari, mai ales, şi conducându-le mai cu grijă şi cu mai multă răspundere, s'ar putea vesti, mai dese începuturi în felul celui care se porneşte în Blaj, din partea Societăţii „Inocenţiu Micu Clain“. Scoaterea şi răspândirea broşurelelor edificatoare, creştineşti şi româneşti în aceeaşi vreme, în păturile largi e o problemă foarte importantă. Şi clericii din Blaj merită toată lauda şi luarea aminte pentru angajamentul lor. Şi pot fi mândri superiorii seminarului din Blaj, că tinerii de sub povaţa lor nutresc în suflete aşa îndemnuri nobile.

Şi se cuvine să le stea în ajutor cu vorba şi cu fapta întru izbândirea acestor felii de porniri.

Vom reveni când vom primi broşurica anunţată.

Poezii populare.

Frunză verde-acu să face,
Fă-mă doamne ce mi-'i face!
Fă-mă pui de rîndunea
La badea după curea;

Fămă fir de busuioc
La bădiţa meu în clop.

Culese de: P. B.

Roadele milei creştineşti.

În „Minerva“ din Bucureşti, n. 86, dela 12 Martie v. cetim acest articol, datorit, se pare, d-lui Ioan Slavici:

La poalele despre Miază-zi ale Vezuului, pe râul Sarne, se 'ntinde o vale de toată frumuşea, care pe la 1860-1870 era loc de spaimă, fiind-că prin infundăturile ei se adăpostea vestitul brigand Pilone cu banda lui de tâlhari.

Azi se află acolo un oraşel, Valle di Pompei, căruia îi zic şi locaşul evlaviei şi a facerii de bine.

Un om alui Dumnezeu, avocatul Bartolo Longo, trecând în Octombrie 1872 prin acea vale sălbatică, a luat dimpreună cu soţia sa, contesa Marina de Fusco, hotărârea de a întemeia acolo un loc de adăpost pentru copiii făcătorilor de rele, osândiţi la pedepse grele. Ajuţaţi şi de Episcopul de Noia, au făcut apel la întreaga lume creştinească şi-au adunat încetul cu încetul peste cinci milioane de lire, din care în timp de 18 ani au zidit o biserică măreaţă în cinstea Mariei, Maicii Domnului. La 1891 această biserică a fost declarată pontificală şi azi e loc de pelerinagiu, unde se adună credincioşi din toate părţile lumii creştine.

Încă la 1886 s'au întemeiat în apropierea acestu sanctuar două asiluri, unul pentru fete şi altul pentru băeţi.

În Octombrie 1887 au fost primite în azil primele 15 fetiţe. Din an în an s'au sporit fetiţele şi s'a mărit din darurile de bună voie ale credincioşilor, asilul, încât în timp de puşini ani au scăpat de cea mai neagră mizerie vre-o 400 fetiţe.

Ceea ce ne mişcă adânc e însă mai ales faptul, că jumătate din ele au fost adoptate după toate formele legale de către oameni cu stare, cărora Dumnezeu nu le-a făcut parte de copii.

Asilul pentru băeţi abia la 1892 a putut se fie întemeiat. În Maiu 1893 erau adăpostiţi întrânsul 12, la 1894 numărul lor era sporit la 40, iar la 1897 a trecut peste o sută, iar azi sunt mai multe sute, numai şi numai mulţămită darurilor de bună voie ale credincioşilor.

„Atunci, — zice d. Bartolo Longo, — când s'a ridicat prima chemare întru ajutorul celor mai mizeri şi mai nevinovaţi dintre copii cei părăsiţi, s'a început o mişcare între cei învăţaţi, între jurişti şi publicişti, între oamenii de ştiinţă şi între oamenii de inimă, o mişcare, care trebuia să reuşească, precum a reuşit, spre folosul şi ajutorul puternic şi mare al nenorociţilor orfani ai legii. Şi în vreme ce scriitorii se temeau şi oameni de experienţă dedeau mereu din cap, concursul cel marinos

al miilor și miilor de inimi generoase din toate neamurile lumii, a făcut cu puțință realizarea gândului nostru de a face din Valle di Pompei

Marlan V. . . .

— Un elev al asilului din Valle di Pompei. —

un liman de alinare a suspinului atâtor copii nefericiți și împinși atât de timpuriu în primejdiile cele mari ale acestei vieți furtunoase.”

Mare e și făcătoare de minuni puterea credinței, cele adevărate!

Cât-va timp în urmă d. Bartolo Longo a putut să înființeze și un azil pentru copii născuți în temniță.

Iau aceste amănunte din o carte scrisă de d. Teodor Câmpianu și publicată în editura Părintelui dr Elie Dăianu, protopopul Clujului.

Cetind această carte prețioasă și pe cât de interesantă, pe atât de sugestivă, îmi venea par'că greu să cred, că e într'ansa vorba de lucruri petrecute în zilele noastre.

D. Bartolo Longo nu este numai întemeietor al acelor minunate așezăminte, ci totdeodată și purtătorul de grije și conducătorul lor și prin rezultatele, pe care le-a obținut, a făcut de rușine pe toți teoreticienii, și pe sociologii, și pe antropologii, și pe criminaliștii, și pe pedagogii, care susțin, că sunt copii ineducabili, osândiți prin naștere să-și petreacă viața săvârșind fapte rele.

Bine știutul Lombroso, care nu e creștin, în cartea sa „Le piu recenti scoperte ed applicazioni dell' antropologia criminale“ a declarat, că s'au făcut încercări cu institute ca cel din Valle di Pompei în Engli-tera și în America, dar n'au dat nici un rezultat serios, căci copii de-generați sunt ineducabili.

Bartolo Longo, plecând dela adevărul creștinesc, că Dumnezeu face numai oameni buni și nu lipsește pe nimeni de grația sa, a dovedit, că prin iubire neistovită, prin răbdare îndelungă și prin bunăvoință nelnfrănată se îndulcesc, mai curând ori mai târziu, și cele mai aspre firi și a scos copii buni și din cei „născuți delinvenți“ și „însemnați cu pecetea degenerării“.

Eu, care am petrecut partea cea mare a vieții mele dându-mi silin-ța să fac acela-și lucru, înțeleg marile mulțumiri sufletești, prin care s'a răsplătit însu-și pe sine încredințându-se, că nu în zadar se oste-nește, ci scapă în adevăr suflete, cari altfel s'ar fi perdat.;

Pornind din convingerea, că viețuirea morală consistă în stăpâni-rea de sine, Bartolo Longo le lasă copiilor multă libertate, ca să se deprindă a-și pune ei înși-și frâu, și cele mai de căpetenie mijloace de îndrumare educativă li sunt munca și rugăciunea.

Munca nu e numai distracțiune plăcută și folositoare, ci totdeodată și o participare la opera cea mare a creațiunii. Cel ce muncește fie la câmp, fie în grădină, fie în pomăt, fie în vie, desăvârșește zidirile lui Dumnezeu făcând ca plantele, pe cari le cultivă, să se desvoalte mai bine și să dea roade mai bune și mai îmbelșugate. Cu atât mai vârtos desăvârșește zidirile lui Dumnezeu cel ce poartă grija de ani-male și mai ales de oameni. Așa e ori-și-care muncă. Cel ce muncește desăvârșește într'un fel ore-care lucruri făcându-le mai folositoare, mai bune ori mai frumoase, e, din punctul de vedere creștinesc, o unealtă a lui Dumnezeu, ziditorul și purtătorul de grijă a toate. De aceea mun-cind omul se înalță cu gândul seu, se socotește însu-și pe sine vrednic

şi bun de ceva. Nimic nu întăreşte simţământul de dignitate de o potrivă cu munca întinsă şi nimic nu-l înjoseşte şi strică pe om deopotrivă ca viaţa petrecută în lipsă de lucrare. Iară omul, care are simţământ de dignitate, se ruşinează de pornirile sale rele şi-şi pune frâu, ca să nu fie nevoit a se despreţui pe sine însuşi.

Înţeleasă însă aşa, munca, fie ea ori-şi-cât de întinsă, preţuieşte puţin fără de rugăciune. Prin rugăciune omul se împreună în gândul lui cu Dumnezeu, se înalţă mai pre sus de celelalte fiinţe şi ia tărie şi încredere din credinţa lui, ca să se poată stăpâni. Acela, care se roagă, resistă şi la dureri, şi la nenorociri, şi'n faţa ispitirilor şi deprinzând pe copil să se roage lui Dumnezeu îl face tare şi neînfrânt.

Atâta putere sugestivă are rugăciunea încît în Engiltera şi în Germania există azi, în secolul XX, un din ce în ce mai puternic curent pentru lecuirea boalelor prin rugăciuni, şi sunt foarte mulţi oamenii, care cred că e dat peririi acela, pe cari nici rugăciunea nu-l poate să-l lecuiască. Cu atât mai puternic trebuie se fie efectul rugăciunii asupra sufletului încă nevinovat al copilului.

Alt mijloc de îndrumare educativă e pentru Bartolo Longo muzica, atât cea vocală, cât şi cea instrumentală, şi în genere ori şi ce lucrare ori petrecere împreună a copiilor.

Peste toate se revarsă fireasca veselie a copilăriei, din care purcede lubirea către viaţă şi către cei ce ni-o îndulcesc.

Cine vrea să aibă o lectură nu numai interesantă şi plăcută, ci totdeauna şi folositoare, să-şi procure cartea d-lui Teodor Câmpianu.*

Poezii populare.

M'am gândit de multe ori
Să nu mai trimet scrisori;
Pune-oi peana sub picior
Şi n'oi mai scrie de dor;
Pune-oi peana 'n foc şi-o arde
Şi n'oi mai trimite carte
La mândrile de pe sate..

Badea din cîntălarie
Scrie frumos pe hîrtie;
Scrie două, trei rînduri
Numai poate de gînduri
Pune condeiul pe masă
Şi să uită pe fereastră...

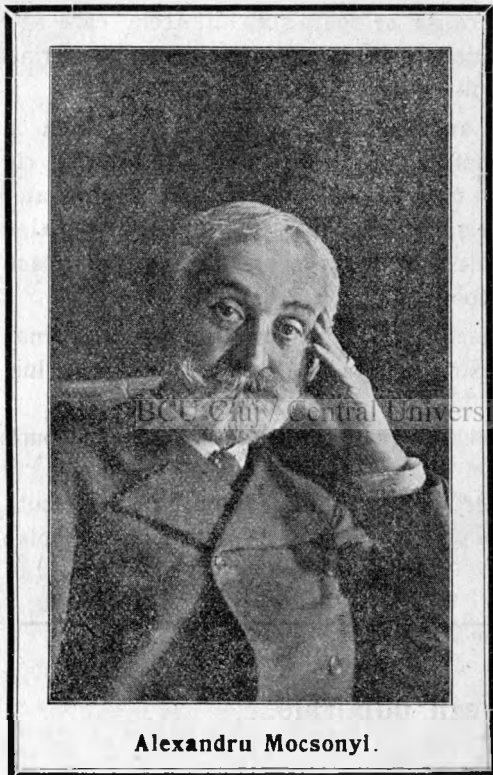
Culese de: P. B.

* Se poate căpăta la „Răvaşul“ şi costă broşurată 3 cor.; frumos compactată 4 cor. 50 fil.

(Red.)

†
ALEXANDRU MOCSONYI
1841—1909.

Înfășurat de jale să pleacă greu tricolorul. El copere cu gloria nemuririi pe un apostol, profet, martir pentru apărarea ființei și eluatarea libertății naționale.

Alexandru Mocsonyi.

Apostolul neurnmat, profetul neascultat, martirul nerecunoscut: Alexandru Mocsonyi doarme acum pe veci în umbra steagului, de el ridicat, de el înfrumșetât. El i-a imprimat pe o față treimea: limba, legea și moșia, ear pe alta: sfintele porunci, programul națiunii românești! Și-a înfipt această flamură pe o cetate de apărare încăpătoare pentru toată obștea: *rezistența pasivă*. Cetate nebiruită, pe care geniul lui armonnic o întemeiase pe patru colonne din oțel viu: *tradiția istorică, credința strămoșească, dreptul natural și conștiința națională*, legate de filosofia lui într'un sistem încheșat prin: *solidaritate*. O soarte rea însă voit-a, că garnisoana de apărare, care el una a voit-o, să

iase din cetatea nelvinsă, și în cete iregulare de atac să între în o luptă înegală, pe un teren ales și subminat de adversar, fără plan și fără prevedere, fără măsură între voință și putere.

Ruine și rărite șire vestesc perderile. Steagul ascuns în neguri. Cuvântul de ordine uitat. Ear cetele resirate, lăsându-și morții și negândindu-se de a-și salva răniții, caută în ploaia de gloanțe: calea retragerii în noaptea întunecată.

Ear el, gânditorul părăsit pe culmea cetății, înzădar își înteeța glasul, care până mai străbătea puțin, slăbea, dacă nu oprea loviturile sorții. Înzădar!

Nu-i putea trece glasul prin vuetul cetelor în debandadă, incurcate de pseudoaliaţi şi nesimţitoare pentru vechile cuvinte de ordine. Nu putea să întreacă strigătele stridente ale noilor căpitani ajunşi în front fără merit şi pregătire, preocupaţi de ambiţie şi vanitate personală, nu însă de siguranţa trupeii rărinite prin asalturile lor nesocotite şi neizbândite... Nu putea ajunge printre ordinele şovăitoare şi incongruente a trei comandanţi ce-şi discută şefia în linia de bătaie. Nu putea să se străcoare prin ţipetul pasărilor de pradă, ce să rotească aşteptându-şi victima. Nu putea mai ales străbate prin zarva năimiţilor şi inconscienţilor, cari vâraţi în statul major, oboresc pe cei rămaşi buni pe drumuri mlăştinoase cu deşarte iluzii provocând noue pierderi, inspiră desnădejdea părăsirii de Mântuitorul aşteptat, invoacă spectrul tradării faţă cu luptătorii probaţi, cari pătrunşi de vechiul spirit, judecând greşala împedecă repeţirea, opresc fuga, asigură linia de retragere şi ralierea sub simbolul tradiţional.

Fatalitatea trebuia să-şi urmeze cursul!

Văzându-şi în viaţă poezia şi zădărniciată sfânta misiune, el părăşeşte ingraturul pământ, leagăn de supărări şi osânde nedrepte pentru Alexandu Mocsonyi, pentruca răpit în văzduhul eternităţii, de acolo să-i străbată la neamul său întreg glasul profetic, să-i lumineze deplin geniul eteric.

De acolo ca un astru dela răsărit să-i arate calea mântuirii către cetatea nebiruită pierdută în ceaţă, acelu luptător desconcentrat, straja civilizaţiei romane în pragul Orientului, ce orbacă între primejdii şi abizuri, fără steag, fără comandă, fără muniţie, fără hrană, fără adăpost, neavând decât credinţa în Dumnezeu, dragostea de frate şi nădejdea în viitor, păstrate cu toate încercările de a i-le răpi. Ear când revelaţia acestui spirit fără de moarte va fi introdus earăşi sentinela civilizaţiei romane, în cetatea sa nebiruită, de unde reprivind îşi va vedea fumegând ruinele aşezămintelor, ea va trebui să se închine mărimii sublime a spiritului salvator. Mai mult! va trebui să-i pătrundă învăţăturile lui umbrite de falsi profeţi, pentru ca viitorul să-l izbăvească de greşelile trecutului.

Atunci cărţile profetului, evanghelia apostolului şi moştenirea martirului vor fi cercetate cu evlavie şi viitorimea va reconstitui sistemul de gândire, a cărui fâşii de lumină fulgerau întunerecul, unindu-se în tr'o proprie filozofie a celui mai mare gânditor român din monarchia habsburgică în epoca recentă.

Luminata posteritate găsi-va minunata seninătate a evoluţiunii filozofice, cu care legând podul între antiteze judeca Alexandru Mocsonyi: naţiunea, statul, biserica şi lumea într'o armonică unire prin delimitarea sferelor lor cu scopul fericirii omenimii.

Dreapta posteritate va mai găsi, că aceasta filosofie aplicată pentru binele obşteasc şi-a avut rădăcinile în solul românesc, şi-a răzimat trunchiul de geniul românesc, deşi peste frunzişu-i a lăsat să aducă vânturi din ţărmuri străine roua întăritoare.

Astfel A. Mocsonyi se va releva continuator spre desăvârşire a operii înaintaşilor săi români, talente organizatoare pentru apărarea fiinţei şi învingerea libertăţii naţionale.

Inocenţiu M. Clain căuta în şi prin biserică pe baza trecutului reintegrat revindecarea egalei îndreptăţiri naţionale, mărginindu-se la Ardeal. *Simion Bărnuţiu* se ridicase la postulatul naţiunii independente, dar numai în limita Transilvaniei. *Elie Măcelariu* crease formaţiunea tactică de partid naţional pentru politica sa de rezistenţă pasivă bazată pe dreptul istoric şi constituţional a naţiunii române, însă numai din marele principat. Ear *Alexandru Mocsonyi* a formulat pentru toţi românii din Transilvania şi Ungaria unitatea de aspiraţiuni şi proceduri în concordanţă cu marile curente monarchice şi de emancipare democratică decisive pentru soartea continentului. Pe această temelie armoniză el fiinţa naţională ca element constitutiv şi libertatea naţională ca ideal etic a statului cu existenţa integrală şi ordinea de drept dinamică a statului modern.

Eată pentru ce-a propovăduit el drept garanţă, contra inconşienţei masselor, ca scut împotriva demagogiei şi ca unitate tactică de luptă «strict legală şi constituţională» organizarea reprezentativă a întregii naţiuni române din Transilvania şi Ungaria într'un singur partid pe baze naţionale, cimentat prin solidaritatea politică, unitatea culturală şi toleranţa confesională şi investit cu un singur program şi cu o tactică generală pentru toţi: *rezistenţa pasivă*.

O tactică aceasta, ce-a rezultat sintetic din prudenţa bărbatului de stat, din grija profetului pentru neamul său greu ispitit. Adăpostindu-l în aceasta sigură cetate, el putea să-i ceară »se stea nemişcat ca regimentul în ploia de gloanţe«. Astfel cerea el veghiarea obştească, ţinută veşnic trează prin constienţa neamului, până o constelaţie prielnică libertăţii naţionale va înfrăţi toate forţele vii pentru înlăturarea pacinică a «sistemului exclusivismului de rasă». Eată pentru-ce cerea el o statornicire fără şovăială până la o «restituţie în integrum» al dreptului detras, fără de-a se avansa pe terenul de luptă al adversarului, puternic prin fatalitatea momentului şi necruţător pentru înjustiţia cauzei sale, fără a trimite ultimatum ce nu putea fi urmat de mobilizare, fără a provoca şi fără a să umili, fără a risca perderi zădarnice de energii, fără tergiversări nedemne şi fără capitulaţiuni ruşinoase. Fără toate acestea sigur de isbândă, el cruţa puterea luptă-

torului cu arme loiali, pentru-ca să nu să dovedească o «pușcă goală». El îl făcea să aștepte cu încredere în puterea sa de viață, cu autoritate față de adversari, până când consistența morală a dreptului național va fi intrat în conștiința universală și va determina «intervenția supremului factor constituțional în stat», ca acesta solicitat la timp «oportun» să se manifesteze în deplină libertate pentru organizarea democrațiilor poliglote înfrățite prin integritatea statului de drept.

Astfel privită în continuitatea sa românească și unitatea sa filosofică idea desinteresată a politicii defensive preconisate de Alexandru Mocsonyi, ea apare plăsmuită prin același sistem de apărare națională din care izvorea toleranța credinței lui transcendente și armonisarea ei cu știința empirică prin metoda delimitării și paralelării sferelor de gândire.

Mauzoleul familiei Mocsonyi

să jertfi. Singura redută rămasă neînvinsă încă e: *familia românească*.

Dee cerul, ca evanghelia lui Mocsonyi, imortala lui moștenire să pătrundă norodul și să scape din asediu conștiința națională mântuind-o de primejdia unei cataclisme fără mărire și fără mângăere.

Aceasta e raza de îndreptare, care din eternitate o trimite geniul lui Alexandru Mocsonyi biet poporului său, ce frământat de dorul libertății orbecă după lumină.

Să vrea Dumnezeu ginților, că din a razei zorire să vină a soarelui deplină răsărire.

Inconștiența însă și demagogia părăsind întransigența Lui în principii programatice, condițiile minimale sine quibus non ale vieții naționale și nesocotind preocupările lui pentru oportunitatea mijloacelor, fără a-și da seamă de greutatea vremilor și răspunderea faptelor au rupt zăgazurile întărite prin sistemul de apărare a lui Alexandru Mocsonyi și-a dat curs, valorilor potopitoare.

A durerii priveliște!

Azi peste ultimile avantforturi ale conștiinței naționale: peste Biserică și școală să revarsă undele turburi, ear apărătorii să sbuciumă între instinctul de-a trăi și misiunea de a

Crestături.

— Certe naționalistice în patriarhatele orientale. În numărul mai proaspăt al revistei »Biserica ortodoxă«, română pe Februarie 1909, Nr. 11 aflăm un bogat și variat cuprins, din care deocamdată amintim numai de unele bucăți mai marcante.

Profesorul dela facultatea teologică din București, Dragomir Demetrescu, tratează »Criza din patriarhatul ieruzolimitan«. Se arată, că în patriarhatul Antiohiei, încă de mai, înainte erau frecări mari între Greci și între sirieni și arabi. Grecii sunt mult mai puțini, ca indigenii siri. Grecii mai toți sunt venetici și trăesc trai bun, purtând ei tot negoțul. Dânsii locuiesc la orașe și ierarhia în treptele sale mai înalte, era până bine de curând exclusiv numai în mâinile lor. Elementul sirian locuiește la țară, preoții din sinul lor nu puteau urca treptele mai înalte. Luptele în cele din urmă au dejenerat în turburări periculoase. Sirienii favoriți de împrejurări și ajutați și din afară, au isbutit să se afirme cu demnitate pe întreaga linie ierarhică. Ba le-a succes a pune în scaunul patriarhiei din Antiohia pe un siriac neaoș cu numele Meletie. Dela această întâmplare încoace, pas de pas, sau retras Grecii dela pozițiile ce au fost ocupat. Azi patriarhul ortodox din Antiohia, nu mai e în comunitate bisericească și legatură canonică cu restul lumii creștine ortodoxe orientale. Patriarhii greci din Țărigrad, Alexandria și Ierusalim nu îl mai cunosc de frate și de patriarh, pe ierarhul negrec din Antiohia și nu corespundează cu el. De excomunicat însă nu a aflat de bine a-l excomunica.

Astfel de rivalități naționale ieșiră la iveală și în patriarhia din Ierusalim. Grecii ajutați de patriarhii din Alexandria și Constantinopol, învinuiau pentru toate pe patriarhul — grec

și el — Damian din Ierusalim, că e incapabil de guvernare, deci să demisioneze. Damian nu s'a plecat; sinodul patriarhal l'a detronat: »pentru incapacitate pastorală și din lipsa de auctoritate, încredere și respect«.

Hotărîrea era însă greu de executat căci creștinii sirieni au făcut revoluție și susțineau și pe mai departe pe omul lor. A trebuit să intervină forța armată, ca să se liniștească lucrurile. Până la alegerea unui titular, sinodul a pus locoțitor de patriarh pe mitropolitul Tiberiadei, Meletie.

Acestea s'au întâmplat în 13 Dec. 1908. În 10 Faur a. c. Meletie a decedat în urma unei apoplexii fulgerătoare. Cu girarea afacerilor acum fu încredințat Teofan, mitropolitul Nazaretului.

Ca lumina soarelui se vede, cumcă toată cearta din patriarhatele Antiohiei și Ierusalimului izvoarește din intoleranța Grecilor, care nu pot răbda ca hegemonia să fie în partea altui neam; deși acel neam e acasă la sine și e în majoritate absolută. Grecii totdeauna și-au arogat prerogative excepționale în sinul ierarhiei și prestă tot în biserica orientală și așa unirea cu biserica orientală o înțeleg ca o unire cu biserica grecească, recte *suplimentarea tuturor neamurilor neamului ales al greilor*. Cu altă ocaziune am fost probat până la evidență, cumcă unire cu biserica orientală, nu se poate face. Se poate face însă contopire cu o biserică orientală națională. Biserica orientală univerezală în concret nu există. Cea ce există sunt bisericile orientale naționale. *Scurt biserica orientală e biserică particulară*. Atributele: orientală și particulară, în raport cu biserica sunt termeni identici.

St Pop.

— Liturghie grecească în Roma sa ținut »cu mare fast bisericesc«, din prilejul aniversării a 1500 a morții

ui Ioan Gură-de-aur, în prezența papei Piu al X-lea, în basilica sfântului Petru. Ne mai dă »Bis. ortod. rom«, nr. 11, pg. 1306 și textul policronului. cântat grecește Sfântului Părinte. Eată-l:

»Mulți ani trăească Piu al X-lea, Prea fericitul, prea fântul, și prea venerabilul nostru Stăpân și domn Arhiereul suprem al cetății celei eterne Roma și a toată lumea, Părintele Părinților, Păstorul Păstorilor, Arhiereul Arhiereilor, următorii sfântului și corifeului apostolilor Petru și locoșitorul Domnului nostru Isus Christos.«

Adecă aproape cu aceleași cuvinte, cu cari îl salută și pravila noastră de

Târgoviște. (Cnf. »Răvașul« 1908 pg. 527). Mai spune numita revistă, cumcă în timpul liturghiei Papa, mai de multe ori a dat toate binecuvântările în grecește, eară la sfârșit de repetițe ori a binecuvântat poporul grecește cu »pace tuturor.«

În vremile de mai nainte revistele ortodoxe nu încreștau astfel de evenimente, ori de le încreștau, cu o cale le și batjocureau. Acum le încreștează pur și simplu. Eată o procedură cinstită și creștinească.

Stefan Pop.

REVISTA POLITICĂ

Pe alte drumuri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a coborât iarăși pe plaiuri primavara, și cu ea un Inceput non de viață pentru firea întregă. Noi încă simțim puterea primenită a vieții, și-avem impresia unei treziri la viața nouă. Visuri și doruri ne cuprind sufletul, planuri nouă urzește mintea și întreg omul se pregătește să lupte, să trăiască.

Și pe când să se dumerească asupra planului de luptă, Ziditorul său nu-și uită de dânsul; căci abia s'a trezit firea și-abia s'a recules omul din toropelea sa, în bucuria generală se și amestecă glasul de serbătoare al clopoteior, vestind învierea domnului... Privirea ne rămâne uitată asupra acestei vederi luminoase și mângăietoare și sufletul se umple de bucurie creștinească. Și Christos, omul desăvârșit, din slava Sa dzească ne grăește »*Eu sum calea, Adevărul și Viața*»

Dacă înse e vorba, să luăm pildă din învierea Domnului și să ne îmbărbătăm spre izbânda idealelor noastre înalte, să nu ne paștem mintea numai cu slava învierii, ci să privim ceva și mai înainte de învierea aceasta și vom vedea numai chin și patimă. Numai din lupta și suferința aceasta îndelungată a putut răsări izbânda.

Și noi năzuim spre înalta și adevărata viață, dar uităm de patima ce duce la dânsa; dorim izbânda visurilor noastre românești, dar uităm, că drumul întruchipărilor e tot numai jertfă și lăpdare de sine.

Avem idealuri mari. Ce folos înse, dacă le prihănim frumseța cu răvna intereselor proprii și cu ambiții personale. Un ideal numai astfel se va putea ajunge dacă ne vom pune toate puterile și chiar și viața în slujba idealului; altcum visul tot vis rămâne, în ciuda tuturor sforțărilor.

Ca să poți însă desbrăca ambiția și interesul personal e lipsă de *conștiință*. Ea are să cărmuiască pe om spre ideal. Oamenii de conștiință nici când nu se dezbină în lupta spre acelaș ideal. Conștiința e beliduce unitar, neînfricat și sigur. Ea își începe opera în sufletul omului, străformându-l după chipul lui Christos. Unește puterile sufletești într'o armonie desăvârșită, care e în stare să cărmuiască toate pornirile sufletului. În un astfel de suflet ambiția nu-și poate cuprinde locaș statornic, căci lăpădarea de sine e cea mai frumoasă podoabă a lui. Format fiind omul — ca om al faptelor și nu al vorbelor deșarte — conștiința îl îndeamnă să se unească cu toți cei ce se luptă cu inimă curată pentru izbândirea aceluiăș gând, nobil.

În vremile aceste ale propășirilor grabnice e greu de-a nimeri cu judecata minții drumul ce trebuie ales, și cu atât mai greu ne este nouă Românilor ardeleni, cari trebuie să ne apărăm pe toate terenele, de volnicia altora. În lupta aceasta singură călăuză sigură și neînfricată e conștiința. Căci pe când mintea poate rătăci, conștiința nicicând; și pe când mintea judecă lucrurile după personalitatea și firea deosebită a unui fiecăruia și — cea ce e și mai rău — demulțori se prinde tovarășă de luptă cu ambiția și patima — împotriva conștiinței creștinești, pe atunci conștiința de-o potrivă ne arată tuturor și ne spune, de lucrăm bine, ori de lucrăm rău, și nu se pleacă intereselor și ambițiilor personale. Acesta să ne fie punctul de vedere din care să începem și să ducem lupta. Efluxul minții infumurate sunt vorbe, vorbe fără sfârșit, cu puțină ispravă; conștiința însă rodește fapte — săvârșite nu pentru laude deșarte și vâlfă mare, ci pentru dragostea binelui public.

Spiritul acesta să se așeze între noi, căci acesta este identic cu spiritul de jertfă și muncă desinteresată. Numai omul conștiinței e în stare să lupte și să pătimească fără să aștepte resplată omenească; numai acesta se poate lăpăda de sine însuși, când e vorbă de binele public.

Pe arena vieții noastre publice multe vorbe se cheltuesc, dar puțin se fac. Cauza? Pretutindena ambiții jignite, încăierări și acvirări imprumutate, ori dacă nu, cuvinte infocate și naționalism de paradă. Da, de paradă pentru că sub haina frumoasă a cuvintelor aprinse nu zărim faptele: jertfa, munca desinteresată pentru binele obștesc. Iar unde lipsesc acestea, e semn, că omul nu bate cărări bune.

Cu tot dreptul putem să zicem dară: Să rupem cu politica frazelor și să o înlocuim cu cea a faptelor. Frazele mari nici când nu ne-au ajutat; numai prin muncă desinteresată putem înainta. Oameni de conștiință ne trebuie, oameni, cari să se știe jertfi. Activitate este aceasta, din care răsare cea mai frumoasă floare: *Cultura românească!*

Înainte deci, înainte, dar pe alte drumuri!

Al. Voinea.

Pseudoapostoli.

Înțeleg și știu aprecia munca cinstită a moralistului, care din înălțimea turnului de lildesș al conștiinței sale curate zdrobește și spulberă existențele primejdioase, cari stau de-a curmezișul în calea progresului nostru. Munca aceasta e necesară mai ales în timpuri tulburi, în timpuri de desorientare și zăpăceală. În urma ei cerul e mai sănin, aerul e mai înviorător, respirația e mai ușoară, organismul e mai oțelit și mai capabil de luptă. E o adevărată apostolie și aceasta.

Ce e mai mareț decât a deschide orizonturi nouă, a lumina cu strălucirea minții, a culturai și iubirei tale cărările vieții unui popor. Apostolia e sublimă, grea și ademenitoare.

Să nu ne mirăm deci, dacă în anumite restimpuri răsar ca din pământ atâția apostoli de contrabandă, cari năvălesc asupra publicului sbierând răgușit, dând cu copita în dreapta și în stânga. Moraliști certai cu morala, apostoli fără convingeri, luptători, a căror unică tărie le e îndrăsneala oarbă, lipsa simțului de responsabilitate și îndulgînța publicului cetitor.

Tipul acesta ne-am obicinuit a-l vedea în redacția »Luptei« și acum eată-l ivindu-se și în Sibiu, la »Țara Noastră«, ca un adevărat »gogo furiosus«. Pe cea dintâiu o putem înțelege într'o anumită măsură; pe aceasta din urmă însă nu. Știam, că în fruntea acestei foi stă secretarul literar al »Asociațiunei pentru literatura și cultura poporului român«, om, care știe ce înamnă cinstea, care ține la reputația sa de om cult. Știam, că sentințele »Țarei Noastre« sunt »inapelabile« și tocmai de aceea nu credem că își va face din atacurile nesocotite și din insultarea ordinară o adevărată specialitate și nu credeam, că va ajunge la limbajul rândășesc, și la espresiile, cu cari își cinstesc boresale nervoase servitoarele.

Să fim concreți. »Țara Noastră« în nr. 9 aduce știrea că episcopul Lugojului a adresat preoțimeii gr.-cat. o circulară, în care o îndeamnă să voteze cu Siegescu. După cum vedem, e una din celea mai grele acuze, cari i-se pot aduce unui cap bisericesc român, prezentându-l publicului ca pe unul, care se folosește de poziția și autoritatea sa spre a-și împedeca supușii dela împlinirea datorișnelor lor naționale, și ca pe unul, care muncește contra intereselor neamului. »Unirea« în nr. 11 o provoacă să publice circulara și astfel să dovedească, că episcopul Hossu și-a îndemnat preoțimea să voteze cu Siegescu. Și ce face »Țara Noastră«? Injură ca din gura cortului.

Contra acestei proceduri compromiţătoare, care face că redacţiile foilor noastre să fie socotite ca neşte fabrici de pamflete murdare, trebuie să protestăm cu toată ţăria. Nu avem lipsă de pressă-revolver, nici de pressă-măciucă. Gazetele noastre să poarte luptă cinstită cu arme cinstitute. În luptele politice culturale şi sociale se comit greşeli destule. Pressa are datoria — unde poate — să le arete şi să le întreprte. Da, pressa, *gazetarii cu cultură şi cu simţ de responsabilitate.*

I. V.

CRONICA

† Ştefan cav. Havaşi Oăşanu.

În ultimile momente, după încheierea acestui număr de Paşti, ne lovi neaşteptata veste, că marele binefăcător al bisericei române din Cluj, Ştefan Havaşi Oăşanu, a încetat din viaţă, după o scurtă boală în vârsta de 78 ani. —

Închinăm steagul nostru, investit în doliu greu, în faţa sicriului acestui mare defunct.

Este cu mult mai mare admiraţia noastră, pentru fericitul în Domnul, decât ca să ne-o putem exprima așa pe scurt; ne rezervăm pentru alt număr a arăta amănunţit întreagă vrednicia bărbatului ce s'a făcut nemuritor prin fapta mare a vieţii sale: *dania de 100,000 coroane pe seama bisericei celei noue ce se va ridica în Cluj.*

* * *

Închizând ochii Marţi în 6 Aprile n. 1909, la orele 11 a. m. Ştefan Havaşi a fost prohodit în biserica gr. cat. din Cluj, azi, în Joia cea mare tocmai în ziua aniversară a neuitatei sale danii, cu care şi-a înscris numele în cartea nemuririi. În mormântarea, îngrijită de curatoratul bisericei, s'a făcut cu toată solemnitatea.

Au celebrat: *Dr. Isidor Marcu*, canonic, rector al seminariului din Blaj, ca reprezentant esmis al Escelenţiei Sale Metropolitului *Dr. Victor Mihalyi de Apşa*; *Dr. Elie Dăianu*, parochul şi protopopul Clujului; *Eugen Pop Păcurariu*, capelan cooperator; *Aurel Hăţegan*, capelan, şi

Iosif Cutean, teol. abs. ca diacon. Corul universitarilor din Cluj, improvizat, sub conducerea d-lui Const. Lupoai, contabil la „Economul“, a cântat frumos și puternic. A predicat parochul *Dr. E. Dăianu*; discursuri panegirice au rostit: *Dr. Isidor Marcu* în numele In. P. Sfințitului Metropolit și a Preăveneratului Consistor, cum și în numele direcțiunii institutului „Economul“, ca președinte al acestia. Dl *Lad. Pop de Lemenyi*, în numele curatorilor bisericeii și a poporului credincios. *Eug. P. Păcurariu*, în numele desp. „Asociațiunii“ și al Reuniunii sodalilor români. Cununi au pus: Parochia gr.-cat. din Cluj, Reuniunea femeilor rom. „S. Maria“, Institutul „Economul“ și familia jalnică.

Transportat la satul natal, Sarvadul Tășnadului, marele fiu acestei comune istorice va fi înmormântat la umbra bisericeii, pre care asemenea a înzestrat-o, lângă mormântul maicei sale, după cum i-a fost dorința din urmă. Două delegațiuni din Cluj, una din partea bisericeii și alta din partea „Economului“ îl însoțesc până la mormânt?

Eată și anunțurile funebreale date din acest trist prilej:

În numele parochiei române gr.-cat din Cluj (Cetate) avem adâncă durere de a face jalnica vestire de obște, că nemuritorul mare ctitor al bisericeii noastre celei noue **Stefan Oășanu Havași**, proprietar, cavaler al ordinului „S. Silvestru Papa“, posesor al mai multor medalii militare și civile, membru în consiliul de direcțiune și comisar al institutului de credit și economii „Economul“ membru fondator și ordinar al mai multor reuniuni și asociațiuni culturale, generos patron al școlii și neobosit membru al curatoratul bisericesc gr.-cat. din Cluj. după un scurt morb, împărtășit fiind cu sfintele taine, a trecut din viața aceasta la cea veșnică, azi, în 6 Aprilie n. 1909, la oarele 11 în am. în vârsta patriarhală de 78 ani.

Rămășițele pământești ale marelui defunct se vor prohodii, după ritul bisericeii noastre, în Joia cea mare, la 8 Aprilie n. a. c. la oarele 10 a. m. în biserica noastră parochială, de unde se vor petrece la gară, spre a fi transportate și așezate, la Sărvad, în satul nașterii, lângă mormântul maicei sale neuitate, după evlavioasa sa dorință, în ziua de Vinerea Patimilor (9 Aprilie n. a. c.) la oarele 6 d. a.

La aceasta slujbă de jale, ce se săvârșește tocmai în ziua aniversară a marelui danii, pentru ridicarea noului Sion românesc în Cluj, ne facem cînstea de a chema pe toți frații noștri credincioși, cari iubesc mărirea casei Domnului și prețuiesc virtuțile creștinești.

Fapta vieții sale scrisă fiind în cartea numuririi pomenirea lui binecuvântată va fi în veacul veacului.

Cluj, la 6 Aprilie n. 1909.

Curatorul bisericesc.

Direcţiunea institutului de credit şi economii »Economul« societate pe acţiuni în Cluj, aduce cu profund regret la cunoştinţă încetarea din viaţă a marelui mecenat român, mult meritatul fondator, membru în primul comitet de reviziune, iar mai târziu membru în direcţiune şi comisar de zi al institutului Domnul **Stefan Oăşanu Havaşi**, proprietar, cavaler al ordinului „S. Silvestru Papa“, posesor al mai multor medalii militare şi civile, membru fondator şi ordinar al mai multor reuniuni şi asociaţiuni culturale, membru al curatoratul bisericesc gr.-cat. din Cluj, etc. etc. întâmplată Marţi în 6 Aprilie n. 1909, după scurte suferinţe la oarele 11 a. m., în etate de 78 ani.

Rămăşiţele pământeşti ale neuitatului bărbat se vor transporta, Joi în 8 Aprilie n. 1909 la oarele 10 a. m., dela biserica română gr.-cat. din Cetate la gară, pentru a fi aşezat spre etern repaus în comuna sa natală Sărvadul Sălagiului.

Amintirea marelui patron al tuturor instituţiunilor noastre filantropice, culturale şi economice va fi preamărită întotdeauna şi la »Economul«, cuibul, unde s'au plămădit gândurile Lui generoasă, fortăreaţa unde El şi-a aşezat spre pază toată agoniseala consacrată binelui de obşte, ear spiritul Său de cruţare, de dreptate şi de jertfă va rămânea un eşemplu vrednic de urmat pentru toţi vecii.

Cluj, la 6 Aprilie n. 1909.

— **Espoziţia de lucruri de mâna în B.-Huedin.** Întâmplător trecul prin oraşelul B.-Huedin dela poalele munţilor apuseni, care cu situaţia sa geografică favorabilă formează un marcant centru ocupat din bună vreme — durere — de străini. Interesându-mă mai de aproape aflu, că sub scutul băncei „Vlădeasa“ s'a format o mică, dar vrednică colonie de Români inteligenţi, şi ţărâtime tot colonizată de prin satele din apropiere vre-o 250—300 suflete, aflu, că să pregăteşte edificarea unei măestoase beserici române, aflu că de 10—12 ani aceşti puţini fii ai neamului nostru au urmat cu cea mai mare energie şi stăruinţă scopul de a-şi întrupa acest fapt fericit.

Şi în cazul de faţă ese la iveală, că neamul nostru a fost aplicat a jertfi mai mult pentru biserică, căci sub aripile ei şi-a păstrat şi-şi va păstra în viitor însuşirile sale naţionale.

În toamna anului trecut s'au lansat neşte apeluri la româncele alese de pretutindeni pentru colectarea de obiecte de industrie casnică, care după ce se vor constitui într'o espoziţie vor fi sortite în favorul bisericii din B.-Huedin. Rezultatul a fost peste aşteptare, căci s'a colectat aproape 600 buc. de ţesături, tablouri, cusături ş. a. toate de frumşeţă tradiţională a industriei noastre de casă şi care chiar acum începând de

azi formează impozanta expoziție mândria bravului comitet format din colonia română inteligentă din loc și câteva Dame din jur.

Recunoscând puținele progrese reale ce se fac la noi cu deosebire în părțile noastre, trebuie să privim acest act ca un moment de mare importanță culturală al nostru, căci zările unei dimineți senine străbat, ca să alunge pentru totdeauna întunerecul secular din aceste ținuturi unde urmele timpurilor triste a iobăgiei sunt evidente și acum.

Expozițiile au mare importanță căci influențează în modul cel mai binefăcător gustul, trezesc și netezesc nobilele sentimente, iar ce e mai mult dă imbold puternic ambiției de popor cu aspirații îndreptățite.

Dacă astfel de manifestațiuni vrednice de urmat sunt auguri pentru un viitor de aur al nostru să nu pierdem ocaziunea de a ne dovedi interesul pentru așa ceva, să ne înpunem ca o sfântă datorință a cerceta aceasta expoziție a-i da tot spriginul moral și material ce cu drept cuvânt îl reclamă.

Atrag atențiunea cu deosebire a celor interesați mai de aproape și a celor din ținutul Huedinului.

Expoziția e deschisă în toată ziua până la 17 Aprilie n. c. când la 2 oare p. m. obiectele se vor sorți.

B.-Huedin, 4 Aprilie 1909.

»Costin.«

*

Condolențe. Din Cluj s'au trimis ilustrei familii Mocsonyi mai multe telegrame de condolență: reproducem doue din ele:

„La sicriul lui Alexandru Mocsonyi sgduit în întreaga mea ființă deplâng împreună cu toți românii stângerea fără vreme a astrului gândirii, ce sintetiza desăvârșit politica defenzivă, religiunea tolerantă și filozofia armonică a poporului românesc.

Dacă în viață un fatal destin l'a oprit pe Alexandru Mocsoyi să cărmuească mulțimea spre culmile senine, de unde gândirea lui lumina cărările timpului de față și viitor, instinctul de conservare va trebui să îndrume națiunea de a da satisfacțiune memoriei *profetului neascultat* înlăturând uneltirile demagogiei spre a reveni măcar după moartea lui la drumul povățuit prin naționalismul desinteresat al celui mai pătrunzător bărbat de stat român din monarchia habsburgică. Acest gând să vă mângăie și întărească în durea nemărginită.

Dr. Frâncu.

*

„Depunem lacrimile inimilor noastre pe sicriul marelui bărbat care ne-a făcut dintru început onorul de a fi cetitorul nostru și pe care

prin afinitatea ideilor l-am considerat modelul nostru viu. Posteritatea credem, va preţui după merit geniul nepreţuitului, înţeleptului, neprihănitului om, creştin şi Român, care a fost şi rămâne pentru totdeauna Alexandru Mocsonyi.

Comitetul revistei »Răvaşul.«

— **Hymen.** O serbare familiară interesantă se va face în 18 April n. a. c. în Grizolt. Se vor cununa, de odată, cele două fice ale preotului gr.-cat. Nic. Tincu: *Livia*. cu d-l Dr. Nicolau Ilie, vice secretar la diercţiunea postală din Cluj, şi *Sidi*, cu d-l Dr. Cornel Rusu, avocat în Gherla. Tatăl miresei este preot văduv, care şi-a crescut cu îngrijire de mamă fetele sale, ear mirii sunt amândoi fii unor mame văduve. Zicem după obiceiul strămoşesc: Să fie într'un ceas cu noroc!

— **Muzica bisericească** Cuvios domnia sa d-l Nicolae M. Popescu Pasărea, diaconul sfintei mănăstiri Zamfira din Bucureşti şi magistrul de muzica bisericească la seminarele: Nifon şi Central, să ştie, că se ocupă intenзив şi cu istoricul muzicei noastre bisericeşti orientale.

Teza sa de licenţă în teologie, a atras atenţiunea celor chiemaţi. E »Viaţa şi activitatea dascălului de cântări Macarie Ieromonacul«. Domnul Popescu Pasărea este acela, carele în vara trecută la învitarea d-lui Iorga, a ținut prelegeri pe tema aceasta la cursul dela Vălenii de munte.

Acum la oficiarea funeraleselor primatelui, fericitului Iosif, elevii măestrului Popescu au cântat cu multă artă şi inimă, stihira dela glas VI, după norma psaltichiei (cântarea tradiţională greacă). Stichira din vorbă e scrisă cu notaţia psaltichiei în revista »Biser. ortod. română« Bucureşti 1909 nr. 11 pag. 1307, 1308.

Pe cei ce sar pasiona de activitatea d-lui Popescu, li vestim, să mai cetească şi nr.ii 1, 2 şi 10 ai numitei reviste bisericeşti anul XXXII (1908 şi 1909) pg. 37—43; 183—193 şi 1190—1198.

Facultatea teologică a universităţii din Atena acum de curând fu reorganizată în un chip mult asemănător cu facultăţile similare ale catolicilor. În Atena de aici înainte, se vor putea lua doctorate în teologie. Afară de doctoratele ordinare, vor fi şi doctorate »honoris causa.« Acestea doctorate, — cu abatere dela univesităţile apusene — se vor decerne numai acelor titraţi deja, cari sau distins prin scrieri teologice.

La facultatea teologică vor fi profesori titulari, definitivi, şi provizori apoi profesori *agregaţi*. Adecă tot ca la noi, însă cu alte numiri. La noi se numesc profesorii: docenţi privaţi, profesori extraordinari, ordinari. Mai sunt şi profesori suplenţi, eară »agregaţii« Atenei aici se chiamă doctori »*colegiaţi*«.

St. Pop.

*

*Tuturor cetitorilor nostri le dorim: Sărbători vesele
şi fericite!*

Intre băncile mai mari

„ECONOMUL“

din CLUJ—KOLOZSVÁR

oferă, pe lângă garanția cea mai mare, procentul cel mai avantajos pentru depuneri spre fructificare.

Depunerile se plătesc de regulă, amăsurat cu situația casei, imediat și fără abdicere.

Depuneri se pot trimite și prin postă pe speșele institutului.

Pentru depuneri de ale bisericilor și instituțiilor culturale și filantropice se fac condițiuni excepțional de favorabile.

Capital acționar și rezerve . . .	ș.	620.000
Depuneri	»	1,500.000
Esconturi	»	2,300.000

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Casse nouă sistem Anheim sigure contra foculul și spargerii pentru depozite.

Casete Selfmen pentru mici economii.

Condițiuni favorabile pentru discounturi de cambii și pentru împrumuturi hipotecare.

Filiale în Gherla, Mureș-Ludoș, Panteicu.

Expozitură în Aiud, cari asemenea primesc depuneri și fac toate operațiunile de bancă.

Direcțiunea.

La

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj

Ferencz József-ut Nr. 58

se află toate cărțile și documentele pentru **Reuniuni Raiffeisen.**

La dorință să pot căpăta și timbrate.

Institutul indigen de asigurare

Fondat la
1868

„Transsylvania“

Fondat la
1868

se recomandă pentru încheierea de
Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre pe cheltuelile înmormântării etc. în toate combinațiile și cu tarifele cele mai ieftine.

Valori asigurate:
105 milioane cor.

Despăgubiri prestate:
7 milioane coroane.

Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

Agentura generală în Cluj, Emketer 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura »Transilvaniei« în Cluj.

Predici pe Dumineci și serbători

vol. I. ~~SIU, Cluj~~ ~~Compania~~ ~~și~~ ~~Librar~~ ~~Cluj~~ 30 fil. porto

Institut de artă și industrie
bisericească

Rétay & Benedek în Budapesta

VI., str. Váczi utcza nr. 59.

Mare magazin de tot felul de recvisite bisericești, anume: faloane, ornate diaconești stiehare, prapori, steaguri, potire, ciborii, cruci feșnice, candelabre, platenițe, icoane de închinat, iconostase, icoane de hram etc. cu prețuri convenabile. Listă de prețuri și proiecte despre ele să trimit cu plăcere.

Institutul nostru de sculptură, cel mai mare în țară, pregătește: iconostase, altare, mese de proscodie, amvoane, cadre de icoane portative, sfeșnice stabile, etc. În esecutie frumoasă și cu prețuri echitabile.

Primim pictarea bisericilor. Pentru comande de acestea trimitem gratis un specialist al nostru la fața locului. Proiecte și preliminar de spese trimitem bucuros.,

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu In Cluj—Kolozsvár.